

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

נתרם ע"י כמה
וכמה הרבנים נדיבי
לב שליט"א
יתברכו כ"א וא'
בכל הענינים ברו"ג
וברוב נחת מיוצ"ח

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: okmail.co.il@0527680034 או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

והגדת לבגך - משנת החינוך

בפרוס חג החירות הבעל"ט אשר במרכזו עומד הציווי של והגדת לבגך יצאנו ללקוט שושנים אמרות והדרכות בעניני חינוך שנאמרו בהזדמנויות שונות לאנשי החינוך העומדים על משמרת הקודש מפי מרן רבנו שליט"א.
יש להקדים שכל הוראה בעניני חינוך היה בהתחשב עם הנסיבות והרקע, ולפעמים יש שינוי בתשובות ואין בזה כללים קבועים, ומעשים שבכל יום שעל אותו דבר משיב רבינו לא' כך ולחברו להיפך, איש איש לפי העניין. והבאנו כאן את עיקרי הדברים.
יש"כ לכל אלו שטרחו לשלוח לנו הוראות והדרכות מרבנו שליט"א אך מקוצר הזמן לא עלתה בידנו לערוכם כעת ועוד חזון למועד אי"ה ובל"ג בגליין 'משנת החינוך ח"ב.

מושא מרן רבנו שליט"א בעניני חינוך

בבית הכנסת בני תורה- הר נוף שבראשות הגרי"מ הכהן רובין שליט"א [נתפרסם בקובץ בהיכלא א']

ואותו הדבר גם לבנות בתיכון ובסמינר, וגם לבנים בשיבות - ישיבה קטנה וישיבה גדולה, א"א להסתפק בחינוך של הבית בלבד, ולא בחינוך שלהם בלבד, ולכן צריך שיהיה קשר בין ההורים למחנכים.

כשיש הערצה

ישנה עוד נקודה שקשורה לדרך ההשפעה. סיפרנו בכמה מקומות מעשה שהיה. היה בית לפני המלחמה שהסדר בו היה כך, כל יום בת אחרת היתה מסדרת את המיטה של האבא, היתה תורנות בין הבנות. אם אחת הבנות הייתה עושה משהו לא כמו שצריך, העונש הכי גדול היה, שבגלל שהיא עשתה משהו לא בסדר, אין לה רשות לסדר את המיטה של האבא. זה היה עונש!... היום יש כזה דבר?! אם היה כזה דבר שהיו עושים תורנות, היה עונש אם לא?! היא היתה שמחה מאוד.

נו, היום זה רחוק מזה, אני לא שמעתי כזה דבר, שההורים יהיו כ"כ אהובים, שתהיה כזו הערצה - שיעריצו את האבא עד כדי כך, שאם לא יכלו לעשות לו איזה שימוש, זה יהיה כבר עונש... קשה מאוד שתהיה הערצה. זה יכול להיות רק ע"י הנהגה, אם אדם מתנהג בדרך ארץ כמו שצריך אז יש הערצה... ודאי שלא יעריצוהו עד כדי כך כמו אותו הסיפור, אבל כל אחד לפי דרגתו כשמתנהג בהנהגה יותר מושלמת אז יש הערצה.

ומלבד זה כל שאר הדברים לא יועילו, הילד תמיד חושב שהוא מבין יותר, אבל אם יש הערצה אז הוא יקבל. ממילא הוא מקבל. איפה יש הורים כאלו שיש להם הערצה? אני לא יודע! אולי היום בודדים מתוך אלפי אנשים, אולי יש להם הערצה...

הלא חילונים אין מה לדבר.

אצלנו זה לא עד כדי כך אבל בכל זאת אין הערצה, אין הערצה.

הם מבינים

יש לזה עוד סיבה - הילדים בדר"כ לא אוהבים אם מגבילים אותם, בפרט היום, אני לא יודע מה שהיה בדורות הקודמים, היום אם מגבילים אותם - 'זה אסור', 'זה אסור', 'זה אסור', זה לא כ"כ טוב. היום הם מבינים 'יותר' מההורים... כי הם אווזים 'הוא מהדור הישן', 'הם לא מבינים', הם מבינים!...

ובאמת בכל הדורות ככה היה, הדור לפני שישים שנה גם היה ככה, הדור החדש חשבו שההורים לא מבינים, רק הם יודעים!...

יש גיהנום

עוד אנחנו רוצים להגיד בענין זה, בדורות הקודמים היו מזכירים הרבה והיו יודעים שיש גיהנום, היו יודעים! היום 'אסור' לדבר על גיהנום, גן-עדן אני כבר גם לא יודע... אולי גם גן עדן אסור להגיד... לא גיהנום, לא גן עדן... אבל עכ"פ פעם היו מזכירים גיהנום, היום מה זה גיהנום? לא יודעים שיש גיהנום, אין גיהנום!...

אבל באמת יש גיהנום! אוי יש גיהנום!!! אוי יש גיהנום!!! יש גיהנום גדול מאוד!!! הילד צריך לדעת שיש עונש מהשמים.

אם הוא מעניש אותו ונותן לו 'פץ', 'פץ' א' פעם אחת אפשר לתת, אבל אם יעשה את זה הרבה אז הוא כבר מתרגל לזה, וגם הוא לומד גם כן לתת פץ, זה מה שהוא משפיע, אם נותן הרבה פץ' אז הוא לומד גם כן לתת פץ' למי? לחברים, או לאבא לפעמים!... זה לא משפיע כלום, הפץ' לא משפיע כלום!

מורי ורבותי! בקשו שאדבר בענין החינוך. מדורי דורות כבר ידוע החיוב של חינוך בכלל ישראל. באברהם אבינו כבר כתוב בתורה 'כי ידעתי למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לשעות משפט וצדקה'. כתוב שהסיבה שהקב"ה אהב את אברהם אבינו, למה? כי הוא יצווה את הבנים ואת הדורות אחריו לשמור את דרך ה' חינוך!

משמע שבדור ההוא לא כולם היו ככה, והראיה, כתוב שאברהם גייר הרבה אנשים ושרה גיירה גם את הנשים, איפה הם כל האנשים האלה! מי נשאר מהם! יש להם דורות או ילדים שנשארו ככה! לא כתוב שיש אנשים שהם צאצאים של אנשים מהדור ההוא שאברהם אבינו גייר אותם, לא נזכר בשום מקום. איפה הם !?

הם לא ידעו את הסוד של החינוך! וממילא אז באמת לא נשאר מהם כלום - לא נשאר מהם כלום! רק אברהם אבינו ידע את הסוד של חינוך, והוא ידע להשריש בדורות הבאים את מה שהוא אחר. 'כי ביצחק יקרא לך זרע' - הוא היה הבן העיקרי, ובעיקר אליו העביר והשריש את כל דרך ה', ומיצחק ליעקב, וככה השבטים, וע"י זה נהיה כלל ישראל!

וזה היסוד של כל כלל ישראל - החינוך!

א"כ, מוסרים את החינוך? איך משפיעים?

כתוב בספר אוהל יעקב מה'דובנער מגיד', שהוא שאל את הגאון מוילנא זי"ע איך משפיעים על הציבור? איך אפשר להשפיע?

אמר לו הגר"א: משל לאדם שרוצה לשפוך משקה לכוס גדולה בכדי שממנה יושפע המשקה גם לכוסיות הקטנות המונחות בצידה, כל זמן שהכוס הגדולה לא מליאה, לא שייך שמהכוס יתמלאו גם הכוסיות שבצידה, כיון שהוא עדיין לא מלא. אם רוצים שישפיע לכוסיות - צריך למלא קודם כל את הכוס הגדולה.

ממילא הוא אמר אותו יסוד אם רוצים שאנשים יושפעו, צריך שהוא יהיה מלא. **אם הוא מלא - הוא משפיע על אחרים!** אם הוא לא מלא איך ישפיע? הוא עצמו לא מלא עדיין.

ככה זה הכלל, בכל דבר את עיקר הנהגה וההשפעה של הבית קובעים ההורים עצמם, אם ההורים יתנהגו כמו שצריך - גם בינם לבין עצמם, גם בינם לאנשים אחרים, איך שמתייחסים לאנשים, איך שהנהגה שלהם, זה מה שמשפיע!

ואם הוא עצמו לא מלא, אז לא מועיל שום דבר! וגם אם ידבר וידבר הרבה, אם הוא לא מלא, זה לא שווה כלום ולא יעזור!

וכן הוא הדבר לא רק בחינוך של הבית, אלא גם במוסדות הלימוד, בבתי הספר, בסמינרים, בשיבות, חייב המחנך או המחנכת להיות מלא קודם בעצמו, ובלי זה אינו יכול להשפיע שום דבר.

ובאמת בדורנו בודאי א"א ע"י החינוך של הבית לבד, בדורות הקודמים היה מספיק החינוך של הבית, האבא, האמא, הבית היה מחנך. היום אין כזה דבר, הת"ת והבתי ספר לבנות גם לא מספיק. צריך להיות קשר בין האבא והמורים בת"ת, ובין האמא למורות בבית"ס!

מאוד נערץ

אז מה צריך לעשות?

רק מה שאנחנו אמרנו, ההנהגה צריכה להיות עד כדי כך שהילד ירגיש הערצה, האבא הוא משהו מיוחד, ההורים צריך להיות באופן כזה שיהיה הערצה כלפיהם. זה מה שצריך לעשות. זה לא כ"כ קל בדורות הקודמים היה דבר כזה, למשל הקעלמיר - ר' זיסל מקלם, היה מאוד נערץ על התלמידים, מאוד נערץ! גם ר' ירוחם היה מאוד נערץ. אני מדבר אפילו מאנשים גדולים אנשים היום לא מתפעלים, לומדים בישיבה ומצפצפים על המשגיח. אבל אם יש בן אדם שיש הערצה - מקבלים.

ולזה צריך להיות אדם גדול! ואם תשאלו האם כל א' יכול להיות אדם גדול?

באמת קושיא, צריך להשתדל להתנהג כמו אדם גדול, אפילו אם הוא לא ממש אדם גדול - להתנהג כמו אדם גדול שיהיה בדרך ארץ, ולא בגסות! אז אפשר לדרוש מכל א' אם רוצה שהילדים שלו ילכו כמו שצריך, זה הוא צריך גם שיהיה אפשר להעריך אותו! זה מה שאנחנו רוצים להגיד.

כתוב בגמ' ואהבת את ה' אלוקיך, מצוה לעשות שהבריות יאהבו את הקב"ה.

איך? אם אדם יתנהג כמו שצריך אז כל האנשים אומרים או! אשרי מי שככה, אשרי מי שלומד תורה, ומי שמתנהג כך - הוא אוהב את הקב"ה.

אבל להפך - אם מתנהג לא כ"כ טוב, אז מה אומרים אוי לפלוני אוי לפלוני אוי לפלוני. נו, זה חילול ה'! יש כל מיני דברים שהאדם צריך לעשות כדי שיתרבה כבוד שמים. אבל לדאבוננו אדם דואג בכל דבר לעצמי 'אני' 'אני' 'אני', מי דואג על כבוד שמים!?

יש לי רשות להגיד מוסר? אני גם כן לא בסדר, אני באמת לא בסדר! אבל מה אני יכול, הם בקשו שאני יגיד ואני מפחד מהם... אני באמת לא... צריך לעשות הכל רק לשם שמים, מי עושה את זה, מי עושה את זה, אבל ככה צריך להיות.

מי שעושה רק לשם שמים אז הוא לא יבא בריב עם אף אחד, זה העצה ההגונה למי שרוצים לדעת.

כל אחד יכול לחנך

הקב"ה נתן מצוות חינוך, האם באמת כל יהודי יכול לחנך? כל אבא יכול לחנך את הילדים? איך התורה אמרה שכל אחד חייב לחנך את הילדים, הרי צריך להיות אדם גדול מאוד בשביל לחנך?

משמע שכל אחד יכול, ע"י הנהגה טובה זה עושה שיעריצו אותו, ושישמעו אותו, וכמו שאני סיפרתי את המעשה הזה, שהילדים [עכ"פ ילדות...] היו מעריצים את האבא עד כדי כך שהיה להם עונש אם לא יכלו לסדר את המיטה של האבא באותו יום, זה היה עונש! למה? כי היתה הערצה והילד הרגיש שהאבא הוא משהו מיוחד.

אבל אם האבא מתנהג בגסות כמו שאמרנו. או למשל אם רואים שהוא מתקעס ונהיה בכעס מכל דבר, ורוצה מאוד שיכבדו אותו, אז לא יקבלו ממנו שום דבר, וגם כמובן לא יכבדו אותו באמת, הכל פועל הפוך ממה שחושבים.

בנו של הח"ח סיפר שלאביו הח"ח לא היה מקום מיוחד בבית שבו ישב רק האבא, היה יושב כמו כולם. אז לכן הוא הפסיד מזה! להיפך, הח"ח ישב כמו כולם, אז היה להם דרך ארץ ממנו - ראו שהוא לא דורש את העצמיות, לא דורש את העצמיות, אז מכבדים אותו.

כל מה שחושבים הכל הפוך, ה-כ-ל הפוך!

הוא חושב - המורה, הוא צריך להרביץ חזק, למה? אחרת קופצים לו על הראש... נכון שקופצים לו על הראש, אבל ככה קופצים לו עוד יותר על הראש, אין להם ש-ו-ם דרך ארץ ממנו...

המורים החילונים היום קופצים להם על הראש חזק מאוד, למה? הם יודעים שאין לו שום אמת, שום דבר שעושה בשביל האמת. אבל אדם שעושה משהו בשביל האמת ומתנהג כמו שצריך, אז הוא יכול לעשות שיהיה כלפיו הערצה, ואם תהיה הערצה אז יהיה להם דרך ארץ ממנו, ואז יעשו מה שהוא מבקש לעשות.

אם האב מבקש מהילד דברים לא כ"כ קשים, והוא לא שומע אותו, עליו לחשוב למה זה כך שהילד אינו שומע בקולו, והתשובה - שהוא לא חשוב בעיניו, הוא יודע שהאבא רוצה ודואג רק לעצמו, המורה רוצה לעצמו, המלמד רוצה לעצמו. הרי אם פוגעים בו הוא מאוד כועס, למה? מה פוגעם בו, אתה עושה מלאכתך מלאכת שמים? אתה עושה בשביל הקב"ה!

ולכן אם יתנהגו המחנכים באופן שלא ידרשו את כבוד עצמם, ויצליחו ליצור שתהיה כלפיהם הערצה, אז הילד ישמע את האבא, ישמע את הרבה, והבת תשמע את המורה.

אם התורה לא אמרה שדוקא אדם גדול יחנך את הילד שלו. **משמע שכל אבא יכול לעשות את זה!** אם הוא מתנהג לא כמו שתלטן, ולא דואג לעצמו, אם עושים מה שצריך, החינוך יהיה בסדר. אז אני אולי דורש דברים גדולים מצד אחד, אבל ככה זה, זה המציאות...

מתנה בחוצפה

ולסיום ישנו עוד דבר שהוא ממש אחד מהעיקרים בכל מקום שאני מגיע, כולם מתלוננים שיש היום הרבה חוצפה, זו הבעיה - חוצפה. אני טוען, לדעתי אין חוצפה, אין דבר כזה. ילד לא חצוף! הוא בא לבית הספר או לבית, הוא רוצה להיות טוב, בדר"כ ילד רוצה להיות טוב. רק לפעמים לוחצים אותו יותר מדי, אז הוא פולט איזו מילה, אז הוא 'חצוף?!' - הוא לא חצוף! לחצו אותו קצת יותר מדי. מה אתה לוחץ אותו?!

אני יודע על אנשים שאף פעם לא היה להם ילד חוצפן, אף פעם! אם מתנהגים עם הילד כמו שצריך, הוא לא חוצפן. לא כל מילה שהוא פולט הוא כבר נהיה 'חוצפן'.

אני לא חושב שמישהו התחצף לח"ח - גם לא הבן שלו. לא רק בגלל שהיה אדם גדול, אלא בגלל שלא התנהג כמי שרוצה בשביל עצמו משהו, לא רוצה בשביל לעצמו.

אם ההורה רוצה בשביל עצמו, אומר הילד לעצמו: אה... גם אני רוצה בשביל עצמי.

אני אמרתי את זה גם באמריקה, גם שם הצרה הגדולה חוצפה, כולם התלוננו חוצפה... חוצפה... אמרתי להם אין כזה דבר, ילד שבא לבית הספר הוא לא רוצה להיות רע, אף א' לא רוצה להיות רע, אולי יש א' ממיליון, יכול להיות מעשרת אלפים... בדר"כ ילדים רוצים להיות טוב, רק מה מתנהגים איתו כך שהוא מרגיש שהרבה רוצה בשביל עצמו, אה... בשביל עצמו - בסדר, אז הוא גם כן רוצה בשביל עצמו...

זה החינוך שהוא רוצה בשביל עצמו, זה החינוך אוי ואבוי לחינוך כזה !!!

מה שצריך להיות זה שהוא שרוצה בשביל האמת, ממילא אם פוגעים בו לא צריך לעשות כל כך עסק מזה...

הקב"ה יעזור שיזכו שהבנים ילכו בדרך ה' בדרך הטוב, ויהיו טובים, יהיה לכם הרבה נחת, הקב"ה יעזור שכולם יזכו לראות נחת מהילדים שלהם ויזכו גם לשם טוב.

חינוך הבנות

כינוס הורי בנות הסמינרים ירושלים - שבט תש"ע

אנחנו רגילים תמיד להזכיר מה שכתוב בפסוק על אברהם אבינו "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' לעשות משפט וצדקה, למען הביא ד' על אברהם את אשר דיבר עליי". ולכאורה בעניינותיה היה צריך לומר שהסיבה שהקב"ה אוהב כ"כ את אברהם אבינו, מפני שמסר את נפשו לפרסם את האמונה בד'.

והרי הוא הלך בכל מקום וצעק שיש רק הקב"ה, צעק נגד כל האילים, נגד כל העבודה זרות, ומסר את נפשו על זה עד שנמרוד גזר עליו להשליכו לכבשן האש שהיה כ"כ בוער, עד שאפילו האנשים שזרקו אותו לכבשן נשרפו, ורק הוא נשאר לחיות בנס. א"כ לכאורה היה צריך לומר כי ידעתי, פירוש אני אוהב אותו, בגלל שמסר את נפשו בשביל הקב"ה, להפיץ שהקב"ה יחיד, ואין את כל העבודה זרות. אך לא! זה לא נזכר, רק מה נזכר, למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד', זאת אומרת בגלל שהוא חינוך את צאצאיו.

מאמץ ההורים לגידול הילדים מכח אהבתם

עוד מצינו במסכת סנהדרין (דף נ"ב א') שאם אחד הוא צדיק אבל בנו רשע, קוראים לו רשע בן רשע, ולכאורה תמוה למה, מה האבא אשם, האם האבא יכול לעזור? הרי יודעים מעשים בכל יום, שהאבא לא יכול לעזור, וא"כ למה קוראים לבן רשע בן רשע?

אלא הענין הוא כך, הנה כאשר ילד נולד, יודעים כולם כמה מאמץ ההורים משקיעים בילד, ונותנים את כל כחם כדי לגדל את הילדים, עד שלפעמים גם לא ישנים בשבילו, ואם ח"ו הילד חולה, כמה צער יש לאבא ולאמא. כל כך אהבה הטביע הקב"ה בהורים, שרוצים כ"כ שהילד שלהם יגדל ויתפתח, שיהיה לו טוב, ואם ח"ו לא טוב לו, כואב להם, אין להם דאגה אחרת רק הילדים והילדים...

ולמה כל כך? כנראה שהקב"ה ראה שזהו צורך הבריאה, ואחרת הבריאה לא תתקיים, כי כשאחד נולד, אם לא יהי מי שיטפל בו, הרי הוא לא יכול לעשות בעצמו שום דבר, הוא לא יכול להיות עדיין

באמת מחנכים אותה, והיא מרגישה את האהבה שלהם, היא מתחנכת כראוי.

וזהו מה שאומרים להם ראו גידולים שגידלתם, ובבן אין כזה דין, כי היא יותר שייכת למשפחה. לכן המשפחה צריכה לדאוג על הבת יותר מהבן שתגדל כמו שצריך, ואם לא, חסר באהבה של ההורים, אהבה של ההורים צריך לעשות שהבת תהי' כמו שצריך.

החובה שתהיה שיתוף פעולה להורים ובית הספר

ובודאי זה לא מספיק, אמנם בדורות הקודמים זה היה מספיק, אבל היום בזמנינו זה לא מספיק, אלא צריך גם בית ספר, אך הבית ספר לבד בודאי לא מספיק, אלא צריך את שניהם, וכולי האי ואולי..

הקב"ה יעזור שכל ההורים באמת יבינו שהחיוב שלהם הוא כ"כ גדול, ושעל ידי האהבה שלהם צריך להגיע שהבן והבת יקבלו את החינוך האמיתי, ויגדלו באמת לתפארת בישראל.

לדעת לחנך

דברים שאמר רבנו בכנס היסוד לארגון מפעלות שמחה בקר"ס כ"ו סיון תש"ס

נתאספנו כאן כדי לשמוע ולהתחזק בנושא החינוך, שהוא אחד מאבני היסוד בחיי היהודי. וכבר קודם מותן תורה מצינו באברהם אבינו שחינך את בניו בדרך התורה והמצווה כדכתיב ביה 'כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמר דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.

וכן שאר האבות והשבטים הנחילו התורה לבניהם ולזרעם אחריהם. הנה מצינו בתורה שני מיני מצוות, האחת, מצוות שעיקר תכליתן הוא קיום מעשה המצווה מבלי כל קשר לתוצאותיה. ואף אם יצא מזה דבר רע חלילה אין זה פגם בעצם המצווה.

וכמו שמצינו בחז"ל (ברכות ז, א) שחזקיהו מלך יהדה נתבע על כך שלא עסק במצות פריה ורביה ולא נשא אישה, לפי שצפה ברוח הקודש, שעתידים לצאת ממנו בנים שאינם מהוגנים, ובשל כך נקנס עליו מיתה, אלא שהרבה רחמים וביטל הגזירה, וכל זאת משום שביטל מצות עשה שהיה עליו לקיימה בתמימות מבלי לחשב חשבונות עפ"י העתיד, וכפי שהוכיחו הנביא בהדי כבשי דרחמנא למה לך.

אולם שונה היא בתכליתה מצות חינוך אשר נמנית על המין השני של המצוות, שעיקר המטרה והתכלית היא: למען ילך בדרכים טובים וגם כי יזקין לא יסור ממנה. וכדמצינו בגמ' במכות (ח, ב) דבבנו א"ע דגמיר מצווה לייסרו ולהכותו, כדכתיב 'יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך' ובודאי שאין שום ענין סתם להכותו ולהדריכו בדרך ישרה. ועל כן אומרת הגמ' א"ע דגמיר מצווה להכותו כדי שילמד טוב יותר. אך אם ברור לנו שאף אם נכהו הוא לא ישתפר ולא ייטיב דרכיו, ואדברה ימרוד ויבעט, אין שום מצווה להכותו ואף איסור יש בזה, וכמו שאומרת הגמ' (מו"ק י, א) דהמכה בנו גדול עובר בעשה דפן יוסף. לפי שגורם לו להתחצף ולהתירס כנגדו ונמצא עובר בכיבוד אב ואם.

והנה מצות חינוך מוטלת ביסודה על האב. אך עלינו להתבונן היאך התורה יכולה לצוות על כל אדם ואדם מישראל לחנך את בניו. וכי כל אדם מומחה בחינוך ויודע כיצד לחנך הלא רק יחידי סגולה בדור בקיאים בנבכי החינוך כפי שצריך. אלא ודאי שכונת התורה, שחובת האב למסור את בנו בידי מי שיודע לחנך ובכך מתקיימת מצות חינוך. וכשם שמצינו במצות מילה שאעפ"י שהאב מצווה למול את בנו, אם אינו יודע עליו ליקח מוהל ובכל מקיים מצוותו, כך ה"ה במצות חינוך, עליו ליקח לבנו מורה ומחנך שידרכינו בדרך הישרה.

על כן יש מאד לקדם בברכה את המפעל החשוב שהוקם כאן לעניני חינוך. שכל הורה יוכל לקבל הדרכה והכוונה כיצד לחנך את בניו ובאיזו דרך לנהוג בהם. כי פעמים יש ללכת בתקיפות וביד חזקה.

ולפעמים הדרך הנכונה היא דווקא בדרכי נעם ועוד כהנה וכהנה. ובפרט בדורנו שאנשים טרודים עד מאד בעול המלאכה והפרנסה, ואין שעתם פנויה ליתן דעתם על חינוך ילדיהם כדבעי.

וכמו כן פעמים רבות אדם נקלע למצב לחץ ועומד נבוך מול בעיות שונות שנוצרות במהלך חינוך הילדים. ובפרט אנשים צעירים שעוד לא התנסו בחינוך ילדים, ואז אינם יכולים לשפוט בצדק ובדעה צלולה ופועלים מתוך כעס ומתח. ותחת לתקן עלולים הם רק לקלקל ולהזיק. כי אם הילד אינו מרגיש מספיק שהוריו באמת אוהבים אותו ודורשים רק שולמו וטובתו - אינו מקבל מהם והולך אחרי שרירות לבם ורק מתרחק מן הטוב. על כן מה טוב שבכגון אלה ילך ויתיעץ עם מומחים אשר התנסו בעניני חינוך כדבעי, וידיהם רב להם בתחום זה. ואם נוטל עצה מן הזקנים מובטח לו שאינו נכשל.

וה' יעזור ויברך את כל העוסקים במלאכת הקודש, שיצליחו במעשי ידיהם ויוכלו ליתן עצות טובות ומעילות לכל דורש ומבקש. ויקויים בנו הכתוב 'וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך' ויזכו כלום לרוות מבניהם רק נחת עד עולם.

עצמאי ולכלכל את עצמו, לכן נתן הקב"ה בטבע אהבה כ"כ גדולה להורים כדי שישגדלו את הילדים, כך נדמה לי מסביר החובת הלבבות.

החינוך הוא במה שההורים מרגישים מהם החיים האמיתיים!

וכך אותו הדבר מה שנוגע לחינוך, היות שעיקר החיות של האדם, עיקר התכלית של האדם, זה לא עוה"ז רק העולם הבא, העיקר הם חיי הנצח, וכמו שכותב המסילת ישרים (פ"א) שהעיקר הוא להתענג על ד' וליהנות מזיו שכניתו, זהו התכלית האמיתי, כי בלי זה אין שום ערך, אפילו אם אדם חי הרבה שנים, הוא אכל ושתה וישן, אבל מה יש לו? מה יהיה התכלית שלו? אין שום תכלית! התכלית זה רק חיי נצח, העידון הגדול שבכל העידונים, מה שהקב"ה רוצה להיטיב עם הברואים, זה התכלית שלו.

א"כ כיון שהקב"ה נתן בטבע האנשים שיהיה להם כ"כ שמחה וכ"כ דאגה ממצב הילדים, מצד אחד שמחים אם הילדים מתפתחים כמו שצריך, ולכן נותנים להם כל מה שבכוחם, ומצד שני אם חלילה להיפך, כמה צער יש להורים.

ואם הם כ"כ רוצים להחיות אותם, ממילא אם ההורים מרגישים בעצמם שהחיים האמיתיים והטוב האמיתי זה חיי עוה"ב, אז כל החיים שלהם הם צריכים להשקיע ולתת לילדים כדי שיזכו לחיי עולם הבא, בדיוק כמו שכל החיים הם מגדלים אותם לחיי עולם הזה - חיים גופניים, אותו הדבר צריך להיות לחיים רוחניים, כי הרי זה העיקר, בשביל זה הוא נמצא בעולם.

אם אתה אוהב את בנך תדאג שיחיה...

אם הוא באמת אוהב את הילדים שלו, האם זוהי אהבה? אם נותן להם רק חיים גופניים בלי רוחניות? הרי זה לא העיקר, העיקר הוא חיים רוחניים!

ממילא הקב"ה בעצם נתן בכח לאבות להרגיש שהם יכולים לעשות את כל המאמצים, כדי שהילדים יחיו! ומה נקרא "יחיו" חיים אמיתיים - חיי נצח!

כל אבא - אוהב, כל אבא - מחנך!

וממילא לא יקשה האיך אפשר לחייב כל אבא וכל אמא לחנך את הילדים, האם כל אחד הוא מחנך? הרי מחנכים יש רק יחידי סגולה, ובכלל מחנכים אמיתיים שהכל יהיה כפי החינוך שלהם, מי זוכה לזה? א"כ מה דורשים מההורים שיחנכו, האיך אפשר לחנך? משמע שכן, כי כמו שאדם יודע שעיקר החיים שלו הוא לגדל את הילדים, והוא צריך לדאוג בשביל הגופניות שלהם, כך צריך לדאוג בשביל הרוחניות שלהם, ואם לא מבין את זה, חסר באהבה שלו, באהבה שהקב"ה נתן לאבא, כי אם הוא אוהב כל כך, אז גם מי שלא "מחנך" יכול לחנך.

צריך שהילד ירגיש שההורים מבקשים את טובתו

והדרך לחנך מבואר בחז"ל, קודם כל צריך להיות שני הדברים, מצד א' חושך שבטו שונא בנו, ומצד שני להיפך.

ואמנם במה שנוגע להתפתחות הגשמית של הילד, לא חשוב אם הוא יודע שהאבא והאמא כונתם לטובה או לא, כי זה מציאות ובכל אופן אם הם יגדלו אותו, הוא יגדל גופני, אבל במה שנוגע לחינוך רוחני, צריך שהילד יידע שההורים עושים לטובתו, ואחרת הוא לא מקבל חינוך, ממילא צריך לעשות באופן כזה שהילד והילדה ירגישו שהאבא והאמא רוצים לחנך אותו "לטובתו" לא לטובת עצמם, ועם זה צריך להיות הכל בין חושך שבטו שונא בנו, ובין הצד השני, הכל צריך להיות עד כדי כך שירגישו שרוצים טובתם, ואז יש סיכויים שבאמת יתחנכו.

ילד בלי יראת שמים - בעל מום...

וזה לא כ"כ פשוט, אבל כיון שהאהבה של ההורים כ"כ חזקה, אז אפילו הדבר הכי קשה הם ישיגו. אבל צריך לעשות את זה בכל הכח, עם כל האהבה מה שיש, מתוך אהבה צריך שירצו שהילדים יהיו יראי שמים, גם הבן וגם הבת יהיו יראי שמים, ויעשו כל מה שהקב"ה רוצה, שזהו האושר שלהם, ובלי זה הם מסכנים! כמו שכל אחד יודע שאם הילד לא יתפתח כמו שצריך, וחלילה וחס הילד יהיה בעל מום, או יהיה חולה ר"ל, אז האבא והאמא כ"כ בצער מזה.. **ככה צריך להיות להם צער אם הילד ח"ו בלי יראת שמים**, ואם תהיה אהבה כזאת, הקב"ה כבר יעזור.

בנות שייכות יותר למשפחה

ומצינו שהבת מצד א' שייכת יותר למשפחה, היא מרגישה יותר שייכות למשפחה. כי הדין הוא שאם ח"ו הבת עשתה דבר לא טוב עד כדי כך שצריך לסקול אותה, צריך לסקולה על פתח בית אביה. ובבן אין כזה דבר, שאם חטא צריך להענישו על פתח בית אביו, למה, כי הבת שייכת למשפחה, כל מה שיש לה זה מההורים. ואם ההורים

סוד החינוך

בכנס חינוך למנהלי התנ"ם וראשי ישיבות קטנות בארץ ישראל ליל י"ג באייר באולמי ארמונות חן ב"ב מורי ורבותי, נראה קודם כל מה שכתוב בתורתנו הקדושה, בתורה הקדושה כתוב שהקב"ה פנה אל אברהם אבינו ואמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'; לעשות צדקה ומשפט, למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר אליו". אברהם אבינו הרי הלך בכל המקומות וצעק נגד האלילים, נגד העבודה זרה, בכל זאת זה לא מספיק, רק מה כתוב "למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'", הוא ציוה, הוא המשיך לחנך את הדורות הבאים, בזכות זה יזכה שיביא ה' את אשר דיבר אליו. ולמה דוקא הוא, הרי בדור של אברהם אבינו כתוב שהיו עוד אנשים, אברהם גייר את האנשים, ושרה גיירה את הנשים, ואיפה הדורות שלהם? איפה הצאצאים של האנשים האלה? רק שהם לא ידעו את הענין של חינוך, ואפילו שאברהם גייר את האנשים, ושרה את הנשים, אבל מה יהיה הלאה, הם לא דאגו, כל אחד מהם לא עסק בחינוך. לכן אף אחד לא נשאר מהם! רק אברהם אבינו שידע את הענין של חינוך, הוא חנך את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'; לעשות צדקה ומשפט, אז זה נשאר, אברהם אבינו נשאר לדורי דורות.

אברהם אבינו שהקב"ה עזר לו, ולמרות שכל העולם היו עובדי עבודה זרה, ונמרוד שהיה המלך של המדינה ההיא והיה עובד עבודה זרה, רצה לשרוף אותו, וזרק אותו לכבשן האש. והאש היה כל כך חם, שאי אפשר לתאר! ואפילו האנשים שבאו לזרוק אותו לאש – נשרפו! עד כדי כך היה האש חם, ובכל זאת לאברהם אבינו היה נס, הקב"ה הציל אותו. ועכ"פ מה רצה הקב"ה בעיקר, אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, למען הביא על אברהם וגו'. כל האנשים הללו שאברהם גייר את האנשים, ושרה את הנשים, איפה הדורות שלהם? לא נשאר כלום! נשאר רק מאברהם אבינו. ואנחנו כבר יודעים את זה, וגם היום הסוד של חינוך יש רק אצל היראים לדבר ה'; הם יודעים שצריך לחנך את הילדים בדרך ה'; כמו שהם קבלו, אבל שאר האנשים לא יודעים מה זה חינוך, האם הם מחנכים? מה הם מחנכים? הם כעסנים, וכי מחנכים לכעס, יש להם גאווה, יחנכו את הילד לגאווה, על מה יחנכו אותו? יחנכו אותו להיות פְּרָאֲסָטֶר מְעֻנָּט – אדם מגושם, וכי על זה צריך לגדל אותו? ממילא צריך לדעת אנחנו ברוך השם קבלנו את זה כבר מאבות אבותינו, וכל הדורות זה ככה.

הוראות בעניני חינוך שנכתבו ע"י בני משפחת רבנו שליט"א

גדול מאד אך נתינת ספרי קריאה הרבה, זה לא טוב, ולכן צריכים ס"ד והשגחה מעולה והרבה תפילה שלא ימשך לרחוב וכיו"ב ולמלא את הזמן במשחקים כשרים, אך קריאה מרובה זה לא פתרון כ"כ טוב. עוד אמר: חצי שעה ביום של קריאה בספרים, זה עוד לא נורא, אבל יותר מזה זה כבר יוכל להזיק, המדובר היה על ילדים בערך גיל 10 ומעלה ובסיפורים דמיוניים מאוד. [א"ה, בספורי צדיקים בד"כ ל"ש רוב הסיבות הנ"ל, והם באמת פחות מרתקים בדרך כלל, בפרט כשהם ערוכים בצורה שמעוררת את הקורא ללכת בדרכיהם, והאמור הוא בסיפורי מתח ועלילות דמיוניות – בעיקר – וראה עוד להלן מדברי רבנו] (הנ"ל)

לדעת שפת אידיש

אמר רבנו – מעלה היא, שהילד יודע ודובר אידיש [וזה סיבה לשלוח לבית חינוך באידיש כששייך]. (הנ"ל)

בחור שאין לו חשק ללמוד בבין הזמנים

בחור חזר הביתה מהישיבה ולמגינת לב הוא לא רוצה ללמוד בכלל [בבין הזמנים] ופשוט לא פותח ספר. מה לעשות. אמר: זה בעיה. לנסות למשוך אותו בכסף. אולי יש תקווה. [א"ה וכדברי הגר"א באגרת ותפזר להם הפרוטות] (הנ"ל)

דירת נופש באזור של "קלי דעת"

לגבי "נופש" ב"בין הזמנים" היתה הצעה לדירה בעיר שרובה חרדית אך הרחוב הוא מאוכלס באנשי "קלי דעת" האם אפשר להיות שם רק למספר ימים. אמר: לא כדאי, אפילו כשרחוקים מהם הם מושכים, כשמתקרבים אליהם, בודאי שאפשר להתפתות [א.ה. ד"ז נוגע גם לחינוך המבוגרים, ולא רק לחינוך הנערים, ופשוט]. (הנ"ל)

רבה או גנת

שח הגר"ש בן רבנו: כשנפתח תלמוד תורה פלוני בבני ברק, התייעצו איתי בכמה ענינים, אחד הנושאים היה לגבי גן ילדים האם מומלץ יותר לקחת לשנה הראשונה של הילד מלמד (רבה) או אשה – גנת, ושאלתי אז את אבי שליט"א ודעתו היה לקחת גנת, כי סבר שבשלב זה של הילד עדין זקוקים לחמימות של גנת.

עוד אמר: באופן כללי – בענין גיל כניסת הילד לתלמוד תורה, דעתו היא שתמיד עדיף מאוחר יותר אפי' שעי"ז יהיה מהמבוגרים שבכיתה [ואמר שראה בישיב"ק במשך השנים שהיה ניכר איזה בחורים נכנסו בגיל צעיר ואיזה בגיל מבוגר, ועדיין נשאר הפער ביניהם, ואצל בנות יותר נוטה רבנו להכניס גם צעירות יותר]

(רשימות הרה"ג ר' יעקב ישראל שטיינמן שליט"א)

הגזים בעונש

מעשה במנהל ת"ת שבא לספר על מלמד שקשר לאחד התלמידים את רגליו, ואת ידיו, וסתם פיו [מפני שרצה לשבור עקשנות] ועוד דברים נוראים.

לימוד עם אברך

עורר רבנו כמה פעמים לשואלים בעצתו, שכדאי ונכון לסדר לבחור טוב שלומד טוב ומצליח בלימודו, עכ"ז מאד תועלת שילמד עם אברך ת"ח למדן ועמקן כדי לפתח הכשרונות והשכל (רשימות נכדו הרה"ג ר' מאיר שטיינמן שליט"א)

לשלוח את הנער לישיבה ברמה נמוכה

פלוני רשם את בנו לישיבה אחת ואח"כ נודע לו שזו ישיבה ברמה נמוכה לעומת מה שבנו צריך. אך באם יחזור בו יהיה פגיעה בכבודו של המנהל. ומסתפק אם בשביל כבודו של המנהל מותר לו לאמלל את בנו? ענה רבינו: שלא יעביר. יש הרבה בחורים שמצליחים דוקא בישיבה נמוכה מהם. (הנ"ל)

סלקו את הבחור, שיעבור מקום!

מעשה היה בבחור שהודיעו לו בישיבה שמרחיקים אותו ושלא יבוא יותר, ההורים ביררו את הסיבה ומצאו שאינה מוצדקת, ויש להם אפשרות לצאת "למלחמה" ולהפעיל לחצים כדי שבכל זאת ישאר שם, מאידך אם יעזוב יתקבל בישיבה הרבה יותר גרועה. אמר רבינו: לא כדאי להשאירו שם אפילו אם "יצליח" הוא לא "יצליח" [ר"ל, אפילו אם הבחור ישתדל מאוד לשמור הסדרים וכו' קשה מאוד שיקבל תועלת מהרמ"ם ומהצוות שהם מרגישים שהוא נמצא שם בעל כרחם ומסתכלים עליו ברע] שינסה בישיבה אחרת וה' יעזור. (הנ"ל)

לא להעיר בחור בבוקר יותר מדאי

אמר רבנו: בחור שמתקשה לקום בבוקר מוקדם. לא להעיר אותו (אביו או אמו) יותר מפעמיים – בשום אופן אפילו עובר זמן ק"ש דאורייתא – והטעם מפני שהנזק רב יותר מהתועלת; כי חלק גדול מהסכסוכים ומריבות וריחוקים בין אבות לבניהם מתחילים מרקע זה. צריכים לחכות שהוא מעצמו ירצה להתעורר ואז הוא יצליח. ובינתיים להתפלל לה. (דבר זה נאמר בפומבי בכנס חינוך בתשס"ט, ושמעתי מפיו בהרחבה קצת) וכן על דרך זה אמר עוד: לא להלחיץ את הילד על תפילה. אלא לחכות שיתבגר יותר [המדובר אם לכוף אותו שיתפלל את כל התפילה כראון]. (הנ"ל)

נזק ותועלת בספרי קריאה

חומרי קריאה לילדים, יש בהם קצת תועלת (שנותן לילד תעסוקה כשרה לשעות הפנאי) אבל נזקם רב, כי הם מושכים ומענינים ומכניסים את המח לעולם דמיוני ושקרי ואח"כ הילד מתמכר להם וחפץ לקוראם כל הזמן ואינו רוצה כלל להשקיע בלימוד שהוא יחסית יותר מאמץ מוחי, והקריאה המרובה בספורי דמיונות משתקת ומנוונת את המח [בגיל ההתפתחות]. נידון השאלה היה על אופן שרצו להציל עי"ז מחברה רעה. ועל זה ענה, חברים רעים זה ג"כ נזק

שהיו אנשים מבוגרים ראו שהם כ"כ שמחו ורקדו, שהי' קשה הדבר להפסיקם משמחתם [ובזה היה ניכר כמה שהדבר היה חסר להם]. ובאמת אצל קהל החסידים יש מידי פעם דבר שגורם להם התחדשות, ע"י ששמחים, אם זה סעודה שלישית או מלוה מלכה, וכדו'.

וסבור רבנו שליט"א שבציבור שלנו חסר הדבר, שיגרום מידי פעם להתחדש ולהתרענן, שכן קשה הדבר לשבת כל הזמן רק ברצינות, [נעשים יבשים כך] צריך שיהי' גם שמחה מידי פעם. [אמנם כ"ז בדורות האחרונים, אבל בדורות הקודמים הספיק תורה לבד]

לכך עורר על כך בזמן אחרון שיש לראות להוסיף עוד דברים שיגרום שמחה.

אמרו לפני רבינו שיש נוהג בשיבות שעושים דבר הנקרא עונג שבת, שבחורים יושבים ושרים ואומרים ד"ת, וטועמים דברי מתיקה, ורבינו קילס הדבר, בהזדמנויות שונות. אך שלא יעשו כן בקביעות וכדלהלן. ושוב שמעתי עוד פעם מרבינו שבזמנינו צריך מזמן לזמן שיהי' קצת שמח, כמו כל מיני כינוסים וכדו', מזמן לזמן צריך מלוה מלכה, חסר לבחור מזמן לזמן קצת שמחה, פעם בחודש או שש שבועות לעשות קצת שמחה, אף שהתורה משמחת, מ"מ חסר. (שם)

מוסיף יראת שמים

(שבט תשע"ה) מלמד שאל לרבינו ששמע שפעם המלמדים היו מלמדים בחיידר את הילדים על הפסוק וילך עשיו, שהלך בלי כיפה ולא נישק את המזוזה, ויאכל, שאכל בלי ברכה, אמר רבינו שאכן באמת כך פעם לימדו, ושאל לרבינו האם גם היום אפשר ללמד כך, אמר רבינו למה לא? שאל המלמד מה ענין ללמד דבר זה שלא כתוב בחז"ל, אמר רבינו שזה מכניס לילדים אהבת ה'. (שם)

שלא עשני ראש ישיבה

אמר בדרך צחות: היו צריכים להוסיף ברכה בברכות השחר, שלא עשני ראש ישיבה, בגלל האחריות שיש על הבחורים, לפעמים לא יודעים איך להתנהג עמם. ויכול לצאת תקלות רבות. (שם)

להרבות בתפילה

אמרתי לרבינו על ילד שסובל מאיזה בעיה, והופך את כל ביתו ואמו כבר מתמוטטת, והשיב רבינו: הכל מידות רעות, שאלתי מה העצה השיב: כמו כשאומרים קדיש על נפטר מצילו מגיהנם וכל פעם שאומרים עוד קדיש, מועיל כל פעם עוד קצת, כך שיתפללו וכל פעם יועיל עוד קצת, ויועיל עוד קצת. (שם)

להרגיע קנאה

ר"מ בישיבה שאל לרבינו מה אומרים לבחורים שנראה להם שלבחורים אחרים הולך טוב ולהם לא, השיב רבינו אפשר לומר להם שיש יותר גרועים מהם, ואם אחד שבור מכך שלא מבין השיעור ואחרים מבינים, אפשר לומר לו, הוא לא מבין את השיעור ולשני יש חסרון אחר.

עוד שאל ר"מ בישיבה, בחור אומר לי אני מתפלל שאני אבין את השיעור ואצליח, ועדיין הולך לי קשה, וממשיך לא להבין. השיב רבינו: בחור חושב כל בעי' שיש לו יפתר ברגע, הנה מציינו אצל יצחק אבינו שהברכות שבידך לא היו רוחניות [לפי פשוטו כמבואר בחז"ל] הטעם כיון שעל רוחניות צריך לעבוד בעצמו לבד, ואצל בני אדם זה הפוך על גשמיות עובדים קשה ועל רוחניות חושבים שיבוא כבר לבד. (שם)

להכניס בגיל מבוגר

שמעתי מרבינו שהכנסת ילד לת"ת תמיד בגיל מאוחר יותר טוב, אלא א"כ הוא עילוי, צעיר לא תופס כ"כ טוב לא מפותח מספיק ואח"כ כל החיים צולע, בדרך כלל מה שיותר מאוחר עדיף כי מפותח יותר, מה בוער, מה יקרה אם יהי' בר מצוה מוקדם בכתה שלו. (שם)

לעבור לישיבה אחרת

רבינו דיבר על כך בכאב שיש בחורים שמצליחים באיזה ישיבה, ונכנס בהם רצון לעבור למקום אחר, וזה הכל עצת היצר, שאם נמצא כבר במקום ומצליח ועושה שטייגן, למה הוא עובר למקום אחר שלא מכירים אותו, הרי עי"ז צריך להתחיל הכל מחדש, אין זה אלא עצת היצר. כמו"כ ציטט רבינו דברי הכתר ראש באות נ"ג וז"ל כשיצליח בלימודו באיזה מקום ובאיזה ענין ומתחדש עליו לשנות וכו' שלא למהר לעשותו תיכף כנאמר וכו'. (שם) וראה עוד בס' צדיק כתמר יפרח עוד הרבה ענינים בעניני חינוך מרבנו שליט"א.

והורה רבינו בצורה חד משמעית לסלקו מלהיות מלמד, ולמחרת הגיע מלמד אחד להמליץ עבורו, ורבינו דחהו בצורה תקיפה מאד ולא רצה בשום אופן לקבל דברי זכות על כזו התנהגות, ואמר שעשה במעשיו הרבה פשעים, ובהמשך הגיע אחד שנחשב למבין בחינוך!!! וג"כ ניסה ללמד עליו זכות, ובהמשך באו עוד ארבעה מלמדים מאותו ת"ת ללמד עליו זכות, לומר שכולם אוהבים אותו ואף אותו ילד אוהבו, ומתכוין לטובה, והתווכחו עם רבינו משך שעה שלימה. ובגלל שלא מצאו מחנך ראוי באמצע השנה הסכים שישיאר עד סוף השנה בתנאים נוקשים. (צדיק כתמר יפרח)

צורת העונש

היום נוצר מצב שמלמד פוחד להכות התלמיד, כיון שאם מכה מוסרים אותו למשטרה, [הכל איפכא מסתברא] מאמינים תמיד לילד, ויושב בכלא, אלא דאפשר לתת לילד עונש לכתוב עמ' גמי שלשה ארבעה פעמים.

הגר"ש גרוסברד זצ"ל שהיה משגיח של ישיבה קטנה פוניבז' נתן פעם עונש לבחור ללמוד מערכה של הגרע"א, והילד היה בא אלי או להגרמ"ל ושאל פשט בדברי הגרע"א, וזהו באמת עונש טוב. (שם)

קבוצה גדולה

רבינו אמר שבאופן רגיל לא היו קשיים עם התלמידים בישיב"ק, אבל היה פעם שר"מ פלוני מיישיבה פלונית שלח כעשרה בחורים מיישיבתו, וקיבלו אותם בישיב"ק והיה קשה איתם, והסביר רבינו כי כשמסלקים בחור אחד או שנים הם הולכים מהישיבה באופן נכנע, אבל כששולחים קבוצה גדולה זה לא טוב, כיון שהיות והם קבוצה הם מרגישים שיש להם כח בעצמם ואינם נכנעים. (שם)

בגלל החטאים

משגיח באחד הישיבות שאל לרבינו למה השתנה בשנים האחרונות שיש כ"כ הרבה בעיות של לחץ ותופעות נפשיות ופסיכולוגיות, אמר רבינו מפני חטאים שהתרבו, שוב שאל חטאים של מי? אמר רבינו של כולם. (שם)

לא להוכיח בתקיפות

אברך שאל לרבינו שבנו מגלח את זקנו ואינו מרוצה מזה, כיצד להגיב, והשיב ודאי שלא יוכיחו בתקיפות, וראי' מגמ' בקידושין דף ל"ב א' בעובדא דרב הונא ורבה בריה דהקשו בגמ' ודלמא רתח וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול, וכתבו בתוד"ה דמחיל וצ"ל שהודיעו קודם לכן, הרי שאף אז הי' גורם שבנו יכעוס, אלא יאמר לו פעם אחת שאינו מרוצה מכך, אבל אם מוכיחים בתקיפות רק מפסידים מזה. (שם)

לבקש מחילה

נשאל רבינו אבא שהעניש את בנו ונתברר שזה היה בטעות האם צריך לבקש ממנו מחילה, השיב רבינו **שלא יפסיד באם יבקש ממנו מחילה**, ובאם לא יבקש ירגיש הילד שאין צדק בעולם. (שם)

כשילד גנב

פעם דובר בפני רבינו על דרכי תגובת מלמדים כשמגלים שילד גנב, אחד אמר שלא חייבים על גניבה מיתת ביי"ד, ולכן אין לביישו ברבים. אמר רבינו יותר מכך, שלא מציינו עונש בושט על שום עבירה, אלא בסוטה שפרעו את ראשה וכו'. מצוי תופעה אצל ילדים שגונבים, אבל זה לא בהכרח שכן ישאר, אח"כ זה עובר.

אחד אמר לרבינו מה לעשות לבנו שכשאומר לו להתפלל רואה שהופך כמה דפים ביחד כאילו התפלל. אמר רבינו גם לילדים יש יצר של "גניבה". [גניבת דעת]. (שם)

כשהאב נעדר

רבינו סיפר פעם שהלך לנחם אלמנה, שבניה לא הולכים כל כך בדרך הישרה, ואמרה לו הסיבה שהילדים שלנו יצאו כך, היות ובעלי נעדר מהבית כל השבוע, ואני הייתי צריכה לגדלם לבד, אמר רבינו שהיא צודקת. (שם)

מכות אכזריות

סיפר רבינו שאחד בא אליו שילדיו סרו מן הדרך, ואמר רבינו הוא גרם להם שהכם מכות אכזריות. הרבה מתפלל רבינו על דברי רש"י בבכורות (דף מ"ו א' ד"ה פשע). (שם)

ריבוי שמחה

(תשס"ח) רבינו דיבר לאחרונה מספר פעמים, שהיכן שהי', כגון בישיבות, ובכינוסים שונים, ראה כמה חסר שמחה לאנשים, ואף היכן

שאלות ותשובות שנשאל רבנו שליט"א מהרה"ג ר' חיים שרגא שוב שליט"א ונתפרסם בקובץ 'עטרת קריה'

להחזיר טעם

ש. מה הנקודה בחינוך אשר יש לעמוד עליה בתלמוד תורה.
ת. פשוט ללמוד כפי שלמדו פעם, גמ' רש"י, להכניס טעם ברש"י לומדים חומש להחזיר טעם ברש"י, בקדושה של רש"י. כמדומני שמובא בשם החפץ חיים, שהיה אומר שיש לשוחח עם הילדים על הגיהנום, היום לא מדברים על הגיהנום, שכחו שקיים גיהנום. הכל יפה, נבהלים מהגיהנום, אמנם אין לדבר על כך מדי הרבה משום שישנם ילדים שנעשים עצבנים מזה, אך לדבר על זה חייבים.

חוגי אומנות

ש. לאחרונה קיימים נסיונות לשכנע ילדי תתי"ם ליטול חלק בחוגי אומנות שונים בשעות אחה"צ, כיצד יש להתייחס לזה.
ת. יתכן שעבור ילדים חלשים זה נצרך. היום זה דור חלש, אולי ישנם ילדים הזקוקים לזה פעם זה לא היה שייך בכלל. אך ילדים נורמלים אינם זקוקים לזה. רק ילדים חלשים. העיקר לגדל לתורה.

תורה תבלין

ש. דורנו מוקף בכל מיני נסיונות. הרחוב כולו מלא נסיונות, כיצד מחסנים את בני הנוער מפני הנסיונות.
ת. נאמר 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', מסופר כי אחד בא לחפץ חיים עם עצות שונות והוא השיב לו כי לא קיימת שום עצה, כתוב תורה תבלין אז רק תורה תבלין, כך חז"ל לימדונו.

פסיכולוגים

ש. קיימת היום תופעה של פניה לפסיכולוגים, כיצד עלינו כיהודים חרדים להתייחס לנושא הפסיכולוגיה.
ת. אין בזה כללים, ולפעמים יש ללכת לפסיכולוגים, אין ברירה, ופעמים לא.
ש. מהו השלב שבו יש להחליט ללכת לפסיכולוג.
ת. בשעה שרואים שהצרה היא גדולה.

לקחת להתפלל בבית הכנסת

ש. לא מעט הורים מבקשים לדעת מהו השלב שבו יש לקחת ילדים לבית הכנסת.
ת. יש בזה ענין, אך לפעמים ילד מתעקש, הוא לא רוצה לקום. צריך סייעתא דשמיא, יש לראות שהם לא יפריעו. גיל חינוך הוא מגיל שש.
ש. יש לקחת ילדים למשך כל התפילה או לחלק מהתפילה.
ת. לא, לא, הם עלולים להפריע. ניתן להביאם לחלק מהתפילה. כך מרגילים אותם לתפילה.

איזה קבלות לקבל

ש. מקובל מרבתינו כי יש לקבל קבלות לקראת השנה החדשה מהי הקבלה שיש לדרבן ילדים לקבל על עצמם.
ת. מהחפץ חיים מובא שהיה מקבל על עצמו בענינים הקשורים לדיבור. ילדים לא צריכים לקבל על עצמם. הם לא יעמדו בזה.

פרקי חינוך שנאמרו מתוך שיחה עם משלחת מחנכים של ארגון תורה ומסורה

יש גיהנום

ש. מה יש לומר לתלמידי הישיבה.
ת. קודם כל, כמו שהח"ח היה אומר, שיש לומר לתלמידים שקיים גיהנום, היום אנשים לא רוצים לדעת שיש גיהנום, רוצים לדעת שיש רק גן עדן. אבל יש גיהנום אפי' אם לא רוצים לדעת, הלא גיהנום, יש גם כן בעולם הזה. לדאבונינו לא חסר, כמעט אפשר לומר שבכל המשפחות יש חולים רח"ל, חולים מאד מאד. יש צרות, אוי ווי, כל כך הרבה צרות ובזה רואים, רואים את הגיהנום, גם בעולם הזה קצת ואנשים רוצים לדעת את הטוב, לא רוצים לדעת שיש גם עונש, שיש הקב"ה שיש לפחד ממנו שלא יעשה רע.

בטחון עצמי

ש. יש אומרים כי בדור הזה הילדים קצת חלשים ואין להם בטחון עצמי. ת. אולי יש להם יותר מדי בטחון עצמי, העיקר צריך לדעת שזה עבודת הקודש, חינוך זה עבודת הקודש וזה העיקר, התורה מחייבת כל אחד לחנך את ילדיו, וכי כל אחד יכול להיות מחנך, הלא לחנך זה משימה

געשמאק בלימוד

ש. הורים שואלים את עצמם כיצד מחדירים לצעירי הצאן מתיקות בלימוד, געשמאק בלימוד.
ת. זהו נושא לא מוגדר, שלא ניתן לתת עליו תשובה כללית, זוהי שאלה פרטית לכל אחד ואחד. קודם כל זה תלוי במלמד אם יש לו געשמאק להחזיר תשוקה. אם הרבי בעצמו רדום, גם הילד נהיה רדום, ואם הוא מוסר את השיעור בגעשמאק הוא מחדיר געשמאק גם בילד. תלוי גם באיזה ילד, לכ כל הילדים שווים יש ילד שיותר נמשך, וקיים ילד שקשה לו יותר. לא ניתן לומר בזה כללים. יש לנסות ולחשוב על כל ילד וילד.

להחיות את הלימוד

ש. יושב מלמד בכתה, כיצד הוא מביא ילדי כך שכל הכתה יחיו את הלימוד.
ת. הוא חייב לנסות את כל מה שהוא יכול. כללים אין בזה. יש אחד שמצליח אחד לא, בודאי שהמלמד צריך להתאמץ, זה מובן מאלין.

זה לא קונץ

ש. ישנו מושג של בחור שרגליו מוליכות אותו לבית המדרש, וישנו בחור שהכל מתנהל אצלו בעצלתיים.
ת. עם ילדים אלו קשה מאד. ללמוד עם ילדים הטובים זה לא קונץ, זה כל אחד יכול אך כאשר מגיעים לילדים חלשים זה באמת קשה.

המסירה לחלשים או לטובים

ש. כשרבי מלמד בכיתה, האם השיעור צריך להיות מכוון לטובים, לבינונים או לחלשים.
ת. חייבים למסור קצת להם וקצת להם. לא ניתן למסור שיעור רק לטובים או רק לחלשים. אם ילמדו רק את החלשים. הטובים יתקלקלו. ימסרו שיעור רק לטובים החלשים יפסידו. חייבים לנסות למסור לכולם וצריך סייעתא דשמיא, צריך תפילה, המלמד צריך להתפלל שהילדים יצליחו בלימוד.

לא מדאי הרבה

ש. נוצר כיום מצב שבתלמודי תורה מסוימים, מלמדים ברמה שפעם לא למדו בישיבה גדולה, ראשונים ואחרונים וכו'.
ת. אין הכי נמי. הרחיקו מדי רחוק [צו וויט אועג] שלומדים כך עם ילדים צעירים ניתן ללמוד כך עם ילדים עליונים, אך רוב הילדים הרי לא עליונים.

שידע טוב

ש. מה באמת נדרש ללמוד, מה יש לעשות.
ת. צריך לעבוד יותר להכניס געשמאק, מה שילד יודע שידע טוב, לא ללמוד הרבה, רק מה שהוא לומד שידע טוב.

לא להרחיב מדאי

ש. למשל, מלמד בכיתה ז' האם עליו ללמוד גמ' רש"י ותוס' או להרחיב יותר.

ת. עוד דברים לא, ללמוד גמ' רש"י ותוס' זה מספיק וחייבים למסור גם את זה בגעשמאק ואז זה גם יעבור לילדים, כי אם המלמד רדום ואין לו געשמאק גם הילדים לא יקבלו געשמאק.

סיפורי צדיקים

ש. כיצד עדיף להחזיר בילדים יראת שמים, באמצעות לימוד בספרי מוסר, או על ידי שמספרים להם סיפורי צדיקים המעוררים ליראת שמים.
ת. על הילדים של היום כנראה שמעויות משפיעות יותר, על הילדים של פעם אינני יודע, היום זה דור אחר.

מה לספר

ש. לעתים קיימים חשש שהילד השומע רק מגדלותו של הצדיק עלול לחשוב שזה לא נוגע לו. השאלה היא האם צריך לספר על גדלותו של הצדיק. או על שלבי צמיחתו מקטנות.
ת. בצורה שווה. האמת היא שאומרים בשם החפץ חיים זצוק"ל שלא זקוקים למעשיות, מדוע? מספיק מה שכתוב בתורה. אך המציאות היא שהילדים של היום שונים. אם מספרים להם סיפור נכנס קצת. כמדומני שמביאים בשם הרב מבריסק שהיה מחזק בספורי צדיקים.

להרגיל את הילד לקבל פרס על דבר מעין זה. ת. היום כל דבר פרס, אם יקרא קריאת שמע פרס, תפילין פרס, שמונה עשרה פרס, פרס, פרס, פרס, היום מרגילים כל דבר לפרס. אם מביאים לילד פרס, אז הוא לא רוצה לקיים את הדבר בשכל. הוא רוצה את זה בגלל הפרס זה לא טוב. [ולעיל הבאנו מרבנו שלפעמים יש לתת פרס]

מבחנים קשים

ש. כשעושים מבחנים לתלמידים האם להקשות על המבחן כדי להוכיח לתלמידים שהם צריכים עוד לעמול, או הפוך, לתת מבחן קל כדי לתת עידוד והרגשת הצלחה.

ת. תפוס לשון אחרון, שמעתי שכשהחזון איש היה בוחן, היה בוחן מאוד קל כדי שכל ילד יהיה מרוצה, כי אם אתה עושה שיהיה מרוצה אז יש לו חשק ללמוד ואם אתה לא עושה כך אז הוא מתייאש וחושב אני בין כך לא מבין ואז זה לא טוב.

צריך לדעת שהילד הזה ממורמר וזה לא טוב, צריך לתת חשק צריך לרומם אותו קצת, כך אמרו לי שהיה משתדל שכל אחד ישאל לפי מה שמבין, החזו"א הבין בכוחות הנפש ולפי זה הוא שאל שידע, דווקא שידע.

חושך שבטו

ש. כתוב 'חושך שבטו שונא בנו' האם יש ללמוד כפשוטו גם אם יש מצב שיהיה - כמובן בלי כעס - היאך אפשר לתת מכה או לא שייך. ת. וכי שייך לתת מכות בלי כעס.

ש. ואם זה שייך.

ת. אין כזה דבר, אין כזה דבר, אדרבה זה מרגיל את הילד לכעס ולמידות רעות, הוא לומד את המידות הרעות יותר מהמידות הטובות. כשרואה דבר טוב זה לא כ"כ משפיע וכשרואה דבר רע זה יותר משפיע. ש. אי"כ מה הכונה של שלמה המלך האם דיבר ללא כעס.

ת. הוא דיבר לאנשים לא כמונו.

בקשת מחילה

ש. כשהמלמד חושד בילד ובסוף רואה שטעה האם צריך לבקש מחילה מהילד, ואולי לעיני כל התלמידים איך לעשות את זה.

ת. העיקר שיבקש מחילה לא צריך שיהיה בפני כולם, העיקר שיראו שהוא מתחרט על זה.

רמת השיעור

ש. כשמוסרים שיעור לאיזה רמה למסור את השיעור יש רמה בינונית גבוהה נמוכה.

ת. צריך למסור את השיעור בשלש רמות, צריך גם את זה וגם זה וגם זה, והעיקר אם הרבי יודע את החומר ברור אז הוא יכול ללמד וכולם יבינו, והכל תלוי ברבי, הוא יכול למד גם כן סדר קדשים בתנאי שהוא יודע טוב מאד, כי אם הרבי לא יודע טוב מאד זה לא טוב.

ש. האם גם לחלשים.

ת. החלשים גם יבינו, אם אתה לומד ברור ויודע ברור אתה יכול להסביר שיבינו.

לחזור שוב

ש. אפשר לחזור עבור החלשים שוב ושוב, ואז המצוינים מתחילים להשתעמם מה לעשות בזמן השיעור.

ת. שמעתי כשר' אלחנן היה אומר את שיעורו אם היו שואלים אותו היה אומר עוד פעם אותם המילים, מה הפשט? שהתלמיד לא הקשיב טוב? הרי הוא הסביר טוב מסתמא, אני לא למדתי אצלו. אבל שמעתי שהוא היה מסביר מאד טוב ואם היו שואלים אותו היה עונה לומד שוב ואם עוד פעם שאלו היה לומד שוב - כך שמעתי הוא היה רבי טוב.

לבקש שלימות

ש. כשמדברים בכיתה על שלמות של שאיפות, לומדים את מסילת ישרים אז הנסיון מראה שאלו שמקשיבים טוב זה הרצינים שהיו בלאו הכי לחוצים מלהיות שלם ולהיות מצוין לכאורה צריך לדבר מדברים אלו, אך אלו ששומעים משפטים אלו לכאורה כבר לא צריכים את זה. ת. הם יודעים מה זה שלימות?, גם הרבי לא יודע מה זה שלימות.

ש. כונת השאלה היתה האם כדאי ללמוד את זה בגלל שהתלמידים נלחצים יותר ממה שהיו כבר, היו מאד לחוצים גם בלי זה.

ת. באמת לא צריך לדרוש דברים גדולים, זהו ילד. צריך ללמוד ולדרוש ממנו דברים פשוטים.

ש. מה זה דברים פשוטים.

ת. להקפיד בק"ש, ללבוש ציצית, ותפילין ועוד כאלה דברים, ולא להגיד

לא פשוטה וזקוקים לידע גדול מאוד כדי להיות מחנך. אפילו בין אלו שנקראים מחנכים, מחנכים טובים יש מעט, אלא שאם רוצים כל אחד יכול להיות, וצריך רק לרצות, והעיקר כמו שאמר הגר"א (שהובא באהל יעקב פר' אמור) שכל אחד צריך לחנך את עצמו וכשיחנך את עצמו הוא יכול לחנך את אחרים.

כל אחד מחויב לחנך את עצמו וזה לא נכלל במאמר: גם כי יזקין לא יסור ממנו. כי יזקין שגם כשיהיה זקן צריך לחנך את עצמו. כך אומרים כמדומה בעלי המוסר שגם בזקנותו צריך לחנך את עצמו.

לימוד הגמרא

ש. במשנה באבות נכתב בן חמש למקרא, ויש כאלו שדוחפים שיתחיל בלימוד הגמרא כבר בכיתה ה' ו' האם זה טוב.

ת. כאן [באר"י] מתחילים ברוב המוסדות בסוף כתה ג', האמת שזה קצת מוקדם אבל בכתה ה' בדאי צריך לכויל עלמא ללמוד גמ'

חומש רש"י

ש. מה הן הנקודות שיש להדגיש לתלמידים.

ת. מה זה נקודות. קודם כל יש ללמוד חומש כפשוטו עם רש"י. רק פשוט פשוט של חומש ורש"י זה מה שצריך ללמוד ולא לחפש רעיונות אחרים, אולי זה הולך טוב, אך זה לא העיקר, העיקר זה חומש עם רש"י, כך מקובל מדורי דורות: לומדים חומש רש"י, מזמן רש"י והלאה לומדים חומש רש"י, ואם לומדים פשטים אחרים, נו, העיקר רש"י. לפעמים זה ראשונים אחרים אך העיקר רש"י, ולפעמים שרש"י לא מספיק צריך להביא את המדרש.

לימוד הבנות

ש. מה אם הבנות.

ת. זה אותו דבר, פעם לא היו לומדים עם בנות בכלל, היום שלומדים אי אפשר ללמוד אחרת.

לימוד משניות

ש. ומה עוד יש ללמוד עם הילדים.

ת. קצת הלכות, קצת משניות.

ש. כיצד יש ללמוד משניות, בכמות או באיכות.

ת. אם הילדים שייכם ללמוד באיכות זה בסדר, אך אם הם לא שייכים לזה לומדים כמות, וכמות בלי להבין כלום הרי לא שייך, בעמקות גם כן לא שייך, ממילא יש ללמוד עמם כפי רמת הבנה שלהם.

ביאורי תפילה

ש. באיזה גיל יש ללמוד ביאורי תפילה.

ת. מסתמא בגיל שבע ולא דברים רחוקים.

ש. יש אומרים כי אם נותנים לילד להתפלל ואינו מבין, זה כמו לחנוך לא להתפלל, שהרי אינו מבין.

ת. לילד קטן לא נותנים להתפלל את כל התפילה, נותנים קצת, ברכת המזון ודברים נוספים, אך אם נותנים לו להתפלל את כל התפילה זה באמת כמו שאמרת.

ש. אפילו אם הוא לא מבין, לאפשר לו להתפלל.

ת. כדאי קצת, כמו מודה אני לפניך.

סבלנות

ש. מה צריכה להיות ההנהגה עם ילדים שאינם מצליחים.

ת. צריך לעזור להם, לקחת להם מלמד שיעזור, והעיקר כמו שכתוב ולא הקפדן מלמד צריך לזה הרבה סבלנות, בלי סבלנות אי אפשר.

ליזהר מהשפעה

ש. כיצד יש לפעול במקרה שילד אחד מתוך מספר אחים עלול להשפיע השפעה רעה על שאר האחים.

ת. אין בזה כללים, לא ניתן לומר שיעשו זריקה וגמרנו, אין דבר כזה, זה מצריך הרבה סבלנות, לנסות, גדולים וטובים היו להם בנים לא טובים. היו אנשים גדולים ולא היה להם בנים טובים. ברוך ד' כשהקב"ה מסר בידיכם אוצרות אלו, הם אוצרות העתיד של כלל ישראל והעתיד של כלל ישראל הוא בידיכם, וצריך לזה הרבה תפילה. הרבה זהירות והעיקר כמו שדברנו בתחילה מה שאדם יותר אחראי, יותר ירא שמים, יש יותר סיכויים שיצליח.

הקב"ה יעזור לכולכם, שתזכו לגדל בנים ובנות ליראת שמים, מידות טובות וצניעות ושהקב"ה ישמח בכם ואתם תשמחו בקב"ה.

ויקויים 'יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו' שזה התכלית.

פרסים לילדים

שאלה: ארגון מתכנן לפתוח במבצע נושא פרסים שמטרתו להמריץ ילדים לשבת בתפילות שבת בבית כנסת ליד האבא, האם זה טוב

ש. המלמד חושב לתועלת התלמיד אז הוא יעשה כך.
ת. הוא חושב... הוא חושב... הוא קפדן ולכן חושב כך.

ש"ת בענייני חינוך - בית כנסת בני תורה- הר נוף

ש. שאלו כאן הורים עד כמה רצוי או שיש חובה להורים להעיר לילדים למשל ילד חוזר בבין הזמנים מהישיבה זמן ק"ש של הגאון כבר עובר, והוא עדיין יושן, להעיר אותו, או לא להעיר אותו.
ת. אני חושב -לא כתוב את זה- אני חושב, להעיר, אבל לא לנדנד. להעיר אותו, הוא קם - קם, לא קם לא מחויב יותר. לא מחויב לתת לו מכות בשביל זה. אע"פ שכתוב הוכח תוכח אף בהכאה, אבל המציאות הוא שאז הילד מתמרד ואז נעשה חוצפן. למה לעשות ככה, יעבור הזמן של הנוער שאז קשה לקבל.
להעיר אותו, להגיד- יעקב קום, אם קם - קם, אם לא - לא, האי מה יהיה? נו...

הם יודעים יותר טוב

ש. עולה על הפרק הרבה פעמים ובפרט בתקופה האחרונה שאלה שהרבה הורים מתלבטים בה. האם להכניס הביתה דיבורים על ענייני ציבור, ילדים שומעים כל דבר, רואים בעיתונות ובכל מיני דברים, ושואלים את ההורים.
האם ההורים צריכים מה שנקרא לטאטא את הענין, או שמותר להם לדבר על מה שקורים בלשון המדוברת פוליטיקה, זה יכול להביא דיבורים ח"ו על גדולי ישראל.
ת. הם יודעים יותר טוב מההורים...

לימוד בבין הזמנים

ש. לפעמים הורים מתלבטים כמה צריך להעמיס על הילד בלימודים. הוא לומד בחדר ובא הביתה האם צריכים לשלוח אותו לשיבת מתמידים. האם האבא ילמד איתו עוד בערב, או שדי במה שלמד בת"ת, הוא בא הביתה שישחק.
אותו דבר בבין הזמנים ילד בא הביתה מהישיבה...
ת. על איזה ילד אתה מדבר, איזה גיל?
ש. יש שאלה על הגיל הצעיר ועל הגיל של בחורים.
ת. בחורים יש להם יצר, ילדים עדין אין להם יצר.
ש. ממילא מה?
ת. ילד הולך בשמחה למתמידים, יקבל משהו, איזה דבר שם. אח"כ כשגדול כבר לא רוצה.
ש. איך הורה צריך להתנהג בבין הזמנים, מה התפקיד של אבא ואמא בבין הזמנים.
ת. לא ללחוץ יותר מדי, כי הם עושים הכל הפוך.

הליזהר מקנאה

ש. מחנכים רבים טוענים שאחת המלחמות והחזיתות בין הורים לילדים זה על סוגיית הלבוש גם בחורים רוצים ללבוש מלבושים שלא רגילים בבית. בצורה, במחיר. בנות חושבות שהאמא שלהם מהדור הישן היא רוצה בגד יותר מודרני, האמא פחות. וכל הזמן על כל בגד יש מריבה. איך צריך להתנהג בענין הזה.
ת. באגרת הגר"א כתוב, שלא ללכת למקום שיש תפילה עם בגדים יקרים ויפים. כך כתוב באגרת הגר"א. זהו.
כאן היום מוכרחים ללכת לבית הספר, אי אפשר להגיד לא ללכת, זה בעיה.
מקנאים, ראו את חברה הולכת עם בגד כזה היא גם רוצה. באמת הגאון אומר לא ללכת להתפלל יותר טוב שישבו בבית. שלא יראו את הזהו ויקנאו. כך אומר הגאון.
ש. אז הכוונה שיוותרו כן ללכת כמו אחרים או שיעשו מלחמה.
ת. מלחמה נישט העלפין, מלחמה לא יועיל. צריך לעשות שהבנות לא יקנאו, איך לא יקנאו, קשה לעשות את זה. אם יקנאו אז זה לא טוב.

מעלת המלמדים

ש. מה קורה שילדים לא מסתדרים עם המחנך. לפעמים קורה שפתאום יש איזה רבה או איזה מורה ששנה שלמה לא מסתדרים איתם. ואח"כ עובר שנה וזה בסדר. ההורים הרבה פעמים רואים שהבעיה עם המחנך. האם מותר להם להגיד לילד שאתה צודק, או תמיד צריך להיות שהרב דומה למלאך ה' צבקות.
ת. בוודאי אם יצדיקו את הילד, זה ודאי לא טוב.
אבל צריך לראות שהרב כמו שאמרנו קודם. לא יהיה רק אני אני, רק אם פוגעים בי פוגעים בי, בי בי בי. זה לא טוב.

לו תשמע צריך שלמות, המסילות ישרים דיבר בשביל ילד זה. החפץ חיים מדבר פשוט, הוא היה אדם גדול מאד אבל דיבר פשוט, שאפילו לילד אפשר לדבר אליו. אבל אם רוצה לדבר דברים גדולים אין ענין.

ברכת התורה

ש. אנחנו מדברים עם ילדים שצריך לברך ברכות התורה לפני התפילה ולפעמים ילד נכנס באמצע התפילה בפסוקי דזמרה וממשיך עם כולם האם צריך לגשת ולהעיר לו שיש לברך ברכת התורה קודם.
ת. תיכף שבא צריך להגיד ברכת התורה, זה דבר מאד פשוט שצריך להעיר לו שיתחיל מברכות התורה.

תלמיד ששואל הרבה שאלות

ש. תלמיד שמטריד בשאלות לא לענין של היכי תימצי או בדברים שלא שייכים ללמוד, וזה לפעמים גורם לכך שתלמידים אחרים כל הזמן מפסיקים מה עושים איתו.
ת. אם הוא לא מבין אז מה תעשה הוא לא יבין.
ש. האם להשתיק אותו, אם אני ישיק אותו הוא לא ילמד שוב.
ת. זאת אומרת הכוונה שהוא נשבר, ודאי שלשבור אותו לא צריך.
ש. האם להקציב לו מס' קצוב של 2 או 3 שאלות שמותר לו לשאול, ויותר לא.
ת. גם 33 שאלות הוא ישאל שאלות, הוא ישבר אם הוא לא ישאל הסיבה היא פשוטה הוא רוצה להתבלט, אז במה הוא יתבלט - שואל שאלה, אולי לא לענות.

דברים מטוריים

ש. האם להשקיע גם בדברים מטוריים של גזירה והדבקה וכדו'.
ת. כונת השאלה במקום ללמוד עם הראש ללמוד עם הידיים אם זה מועיל, אכן יש ילדים שאינם בעלי כשרון וזה מועיל להם בגיל קטן.

לסלוח לילד

ש. יש לפעמים ילד קצת חריג בהתנהגותו בכתה והרבי מוכן לסלוח לו על זה אבל הוא חושש שזה ישפיע על כל הכתה - איך להתנהג עם כזה ילד שהרבי מוכן לסלוח לו אך מה עם שאר הילדים.
ת. אם עשה דברים שאינן ראויים, כולם יצחקו ממנו ולא ילמדו ממנו, שישלחו לו.

בריאת העולם

ש. כל שנה כשומדים בריאת העולם שואלים התלמידים מי ברא את בורא העולם, כמובן שעונים להם שהבורא אינו נברא והוא ראשון וכו', אך אולי יש תשובה יותר ברורה שאפשר לפשט לילדים דבר כזה.
ת. המשנה אומרת שלא שואלים מה למעלה מה למטה. שאלות כאלו אי אפשר לענות.

לחנך לתפילה

ש. איך לחנך ילדים לתפילה, ומה עושים כשרואים שילד לא מתפלל, איך להגיב לזה.
ת. מי כן מתפלל כראוי? [ילדים]
ש. בכל זאת איך לחנך לזה.

ת. אם הוא יהיה בן עשרים ויבין מה זה תפילה יהיה נס גדול.

ש. מה למעשה צריך רבי בחידר לעשות בנושא זה.

ת. כל הדברים שחז"ל תקנו בשביל חינוך כתוב בלשון 'קטן היודע להתעטף חייב בציצית' או קטן הידוע לנענע לכאורה היה צריך לכתוב הפוך קטן שמבין מה זה לולב חייב לנענע, אלא שזה אי אפשר, זה מגיע לבד, אנחנו מחנכים לדברים מעשיים, לנענע, להתעטף ובמשך הזמן זה יגיע.

לתפילה צריך את הלב, הוא הרי עדיין ילד, הלואי שיוכל להבין מהות התפילה בגיל תשעים.

ש. אבל מה עושים לילד שמדבר בתפילה.

ת. אומרים לו שאסור, להגיד לו שאסור לדבר.

ילמד בחשק

ש. הרבנים שואלים באופן כללי, מה להשים דגש שהילד ילמד טוב או שהילד יהיה מרוצה.
ת. זה הולך ביחד.

תעודות בחסד

ש. כשכותבים תעודות האם לכתוב הכל ברור—בבחינת יקוב הדין או שלעשות הנחות.
ת. ע"פ רוב יותר טוב להיות במידת החסד, הכל בחסד, הרבש"ע ברא עולמו בחסד -עולם חסד יבנה, הכל צריך להיות בחסד, בדין זה לא כ"כ טוב צריך לנהוג לפנים משורת הדין.

מבין ולא נהנה, לא נהנה מהלימוד, כמו שתגיד לאדם שיאכל דבר לא טוב... לא נהנה, אם יהנה ירצה עוד... צריך לעשות שיהנה. איך, יסביר לו טוב, עם גמרא יסביר לו טוב את הגמ', את הרש"י את התוס', אז יקבל טעם אז יהנה.

כך אמר החזו"א גם כן על איזה ראש ישיבה שהוא אמר לו למה לא אומר פשוט. אז אמר לו שהבחורים לא רוצים לשמוע. אז הוא אמר, אין לו הנאה בפשוט אז הוא לא יכול לתת הנאה לתלמידים. אם לו היה הנאה היה יכול לתת לתלמידים ככה הוא אמר לו. החזו"א אמר לו כך. אין לו הנאה בפשוט ממילא הוא לא יכול לתת הנאה לשני.

הבעיה בליצנות

ש. איך מתמודדים עם ההשפעה של החברה בישיבות על הילדים. יודעים היום המחנכים שיעקר א' המפריעים זה החברה. מצד שני ילד בלי חברה - או חברותא או מיתותא. מצד שני הרבה חברה עושה. איך שביל האמצע בדבר הזה.

ת. העיקר החיסרון הוא ככה, שהלץ שעושה ליצנות הוא הראש בחבורה, מי שיודע לעשות ליצנות גדולה. זה בעיה, בכל המקומות מי שעושה לץ גדול הוא עושה לעשות ליצנות זה החברהמין והשאר הם בטלנים... וזה באמת החיסרון הגדול מה שהליצנות, הלצים, הם בראש. אם לא זה, היה טוב מאוד. בחורים... אבל יש תמיד מי שהוא ליצן גדול מאוד, אז הוא בראש. וזה המחלה הזאת... איך עוצרים את זה? לא יודע כמו שאמרנו מקודם. לא פשוט.

הרמב"ם אומר שאם יש מקום שיש בארץ... צריך ללכת למדבר. איזה מדבר. אז אומרים בשם החזו"א שהישיבות הם המדבר. נו אז אם בישיבות עצמו במדבר הזה יש הבדל איפה נלך. ככה אומרים בשם החזו"א היום המדבר זה הישיבות. אבל אם במדבר הזה גם כן יש הבדל לאן ילך, זה בעיה.

ראש לשועלים

ש. כשמכניסים ילד למוסד תמיד יש בעיה שעומדת האם עדיף להיות זנב לאריות או שמוטב להיות ראש לשועלים.

ת. ילדים זה ראש לשועלים. ילדים צריך להיות ראש לשועלים. אנשים מבינים צריך להיות... אבל ילד לא מבין... ממילא זה גם לא אריות... [א"ה וכן הורה מרן הגרש"ז זצ"ל שתהיה זנב לאריות ולא ראש לשועלים לא נאמר על צעירים, וכן שאין לחנך על גנות הגאווה לילדים] היום אנשים מבוגרים גם רוצים להיות ראש לשועלים ולא זנב לאריות, לא רוצים להיות זנב.

ה' יעזור שכולכם תזכו לחנך אותם טוב. אפילו שאתם לא יודעים איך... הקב"ה יעזור שתזכו להרבה נחת, כל א' יזכה להרבה נחת מכל הילדים בין מהבנים בין מהבנות שיהיה להרבה נחת!!!

[ש. מה קורה שא' ההורים מתנהג לא טוב.]

אתה יודע, אתה חושב רק היום נהיה הבעיה של המלמדים, יש הרבה, היה גם בדורות הקודמים. וואס קמען טאן? קשה שיהיו כולם טובים, אין כזה דבר. בית ספר שכל המלמדים טובים, אין כזה דבר. אין כזה דבר. תמיד או שנים טובים או שלוש, בית ספר טוב יש שלוש ארבע. אבל שיהיו כולם טובים, אין כזה דבר. וואס קמען טאן.

האבא של המהרי"ל דיסקין כתוב היה אגיוואלדיג'ער מנחך, היה מלמד את הילדים שלו מא' ב' עד שנהיו תלמידי חכמים. נו?! כל אחד יכול לעשות את הקונץ הזה? להתחיל מא' ב' ללמוד עם הילדים. אז זה בעיה.

התעמלות

ש. מחנכים בקשו לשאול עד כמה לתת לילדים לעשות דברים שצריכים אותם בשביל בריאות הגוף, התעמלות, כל מיני דברים כאלו, ללכת לחוגים, ללמוד שחיה.

ת. תגיד מה היה לפני, אתה לא היית, לפני שישים שנה שמונים שנה, מה היה הלכו התעמלות? עשו את זה? לא חיו? מתו? מה היה כאן? אנשים של הדור שלפנינו כולם מתו - מתו ודאי כשהגיע הזמן למות, מתו כל כך צעירים? יותר צעירים כמו היום. אבל... חיו בלי התעמלות גם חיו. אבל לריב זה שוב קשה. אבל הולכים יותר מידי, אם היו הולכים לפעמים מילא, אבל לא צריך כל יום בתמידיות.

היוונים עשו את התרבות הזו... ואומר אסכולה יוונית, עוד מעט חנוכה ומדברים על זה שהם עשו אסכולה יוונית, שזה היה הגוף הגוף - טיפוח הגוף. אלו שלא היו כמו מתיוונים גם חיו. אלו לא חיו יותר ואלו לא חיו פחות

ש. איך ילד יוציא את המרץ ילד בדר"כ יש לו, איפה הוא ישחרר את המרץ שלו.

ת. בגמ' (יומא עח, ב) כתוב שישבור כלי חרס...

ש. הם אומרים שהם שוברים את כל הדלתות והחלונות של הישיבה. שואלים מה אפשר לתת לילדים כדי שכן יוציאו...

ת. בגמ' כתוב כלי חרס היום אין אז...

ש. האם יש כן איזה דבר שמותר ע"פ דעת תורה לתת לילדים, יש חוגים למשל שילדים לומדים...

ת. איסור אי אפשר להגיד איסור. אבל זה לא חינוך, זה לא חינוך. אם אחד... זה עבירה? אבל זה לא חינוך.

הנאות מהלימוד

ש. הרה"י בשבוע שעבר דיבר באיזה כינוס ואמר שאין כדורים לאהבת התורה [נישטא קיין פ'ילן] - נכון.

איך בכל אופן אנחנו מכניסים אהבת תורה אצל ילדים, וגם אצל בחורים.

ת. העיקר הוא לקחת איזה [מלמד] פרטי מחוץ לחדר, שהוא יעשה לו גישמאק בלימוד, שיהיה הנאה, שיגיד סברא טובה. ע"פ רוב הילד לא

שאלות ותשובות בעניני חינוך - תורה ומסורה ארצה"ב תשס"ה

מחשיבים אותו כמו שהוא באמת, העיקר הוא מה שאצל הקב"ה הוא חשוב.

ומה שהמלמדים חיים מתוך הדחק. בודאי זה קשה מאד. אבל שמעתי פעם מהחזון איש, כשהתחילו לעשות בארץ ישראל את הזרם הרביעי [היו אז ארבעה זרמים של כמה מפלגות, וזרם אחד הי' של אגודת ישראל, שהי' נקרא זרם הרביעי] והחזו"א התנגד לזה, ואמר לי כי אחת הסיבות שהוא מתנגד לכך, ולא רק הסיבה הזאת כי מה שמלמד יש לו פרנסה בקושי, זה עוזר יותר שתהי' לו סייעתא דשמיא. ומה יותר שהמלמד מתחבט ולומד ומשקיע בילדים, על אף שיש לו מעט פרנסה, זה מסייע יותר להצלחה. ומה שיש לו פרנסה יותר בריוח, יש לו פחות הצלחה. כך הוא אמר לי.

ובודאי שצריך שתהי' לו פרנסה, אבל מה שהוא חי בצמצום ואין לו כ"כ בריוח, זה מסייע לו להצליח עם חינוך הילדים, ומה שיש לו יותר בריוח יש לו פחות הצלחה. ובודאי לא צריך לחפש שלא יהי' לו פרנסה וד' יעזור שתהי' לו פרנסה, רק שהחזו"א אמר שבדיעבד, אם המצב הוא שאין לו, זה מסייע להצלחה עם הילדים. ופשוט שזה לא פוטר את הציבור שלא ידאגו למלמדים לפרנסה...

שמעתי פעם משל מהחפץ חיים, שכשאדם נמצא במצב קשה, ומנסה

המנחה, הרב שלמה ג', מקריא שאלות שהגיעו מצבור המחנכים: ש"האם ראש הישיבה יכול לומר קצת דברי חיזוק למלמדים, לחזקם למלאכת הקודש, באשר שבעיני בני אדם מלמד אינו נחשב למשרה מכובדת, ועפ"י רוב ג"כ אין פרנסה גדולה מזה".

ת. "המשכילים יזיהרו כזוהר הרקיע", דורשת הגמ' שזה הולך על מלמדי תינוקות. אבל בני אדם לא מעריכים אותם כך ולא תמיד מה שאנשים מבינים זה הנכון. שמעתי פעם בשם החפץ חיים שהביא ראי האין שדעת בני אדם זה לא כדעת התורה, כי אם ילד הזיק, בני אדם מבינים שהאבא מחוייב לשלם. אך הדין הוא לא כך, הוא לא מחוייב. ואם החתול שלו הזיק, כגון ששתה חלב של השני, אנשים סבורים שיהי' פטור. מה הוא אשם שהחתול הזיק? אבל הדין הוא לא כך: החתול שאכל, חייב בעליו, וקטן שהזיק, אביו פטור. בדיוק הפוך. מזה הביא החפץ חיים ראייה שדעת התורה לא מתאימה עם דעת בני אדם. וממילא בכל הדברים זה כך, אנשים מבינים שמלמד הוא לא חשוב, והתורה אומרת שמלמד הוא מאד חשוב! ממילא אם הוא לא חשוב בעיני בני אדם, במה צריך להתחשב יותר? במה שחשוב בעיני הקב"ה או מה שחשוב אצל אנשים? והרי אצל הקב"ה הוא חשוב מאד, ממילא לא צריך להישבר במה שאנשים לא מעריכים אותו מספיק, ולא

עצמו, והשני - כדי לרומם את התלמידים. אבל אם היה אומר מוסר בלי שיתרומם בעצמו, זה קשה... זה לא עובד, כי זה מלאכותי... אלא צריך למלאות את עצמו, ואז זה עובר גם לתלמידים. וכשהוא מלא ביראת שמים הוא יכול גם ללמד שור שנגח את הפרה, והתלמידים יקבלו יראת שמים, ולא מוכרח שילמד דוקא עמם מוסר, אם הוא מלא יעבור גם לתלמידים.

לשחק עם ילדים

ש: אם ראוי שהמלמד ישחק במשחקים עם תלמידיו?
אסור לעשות את זה! אם הרבי משחק עם התלמידים הוא נהיה מזולזל בעיניהם, וכשהוא מזולזל, הוא לא יוכל להיות רבי, בשום אופן. הוא חושב שבזה שמתחבר אתם זה טוב, אך זה לא ככה. בזה הוא נהי מזולזל בעיניהם. צריך שיהי דרך ארץ לרבי, כי אם אין דרך ארץ אין כלום. ואפילו עם ילדים קטנים, זה אותו הדבר, אם משחקים עם ילדים קטנים הנפכים להיות ילד... כשמשחק עם ילד, הוא ילד, נהי "קינדיש" (ילדותי).

כתוב שרבי חיים וואלוז'ינר אמר כי אפילו שמצד אחד אדם צריך להיות עניו, להחזיק את עצמו קטן, אבל ביחס לתלמידים ולאנשים אחרים, צריך להתנהג עם מרחק, אחרת אין שום השפעה. הוא צריך לדעת בעצמו שהוא באמת קטן, אבל בנוגע להתנהג עם קטנים ממנו, צריך להתנהג יותר מרומם, ואי אפשר שיתחבר עם אנשים פשוטים נמוכים בדרגה, אלא צריך להיות גבוה ומרומם מהם. כך ראיתי בשם רבי חיים.

ויש הלכה (שו"ע חו"מ סי' ח' סעי' ד') שאדם חשוב אסור לעשות מלאכה בפני שלשה. למה? כי זה זלזול, וטבע האדם הוא שכשאדם נהי מזולזל, אין הרגשת דרך ארץ כלפיו, ממילא הוא לא יכול להשפיע. אלא ההנהגה צריכה להיות שלמרות שבעיניו הוא קטן, אבל כדי להשפיע צריך להיות אחרת, צריך להיות מרחק.

ויש הרבה מקומות שעושים "ליצנות", עושים בדיחות, וחושבים שבזה יכבשו את לבם של התלמידים. אבל זה מאד לא טוב! כי מה התלמידים לומדים מזה? את הבדיחות, כי מבדיחה נהנים. מזה הם לומדים לעשות בדיחות וליצנות, ולא נהיים רציניים מזה, וזה מאד לא טוב. האם ליצנות זה תכלית? הרי הילדים לומדים את החכמה הזאת לעשות ליצנות, לומדים לא להיות רציניים, לא לחשוב דבר רציני. צריך לדעת אם עושה בדיחה פעם ביוכל, אולי, שמא. אבל לעשות כסדר ליצנות? האם הוא חושב שבזה יקנה את האנשים, בזה שיעשה ליצנות, הרי מתלמדים להיות "לץ". האם זה תכלית?

טיולים לתלמידים

ש: כמה צריך לעשות טיולים לתלמידים, כדי לשחרר אותם ממתח הלימודים?

למעשה טיולים זה לא דרך התורה, רק שלפעמים אולי יש בחינה של "עת לעשות לך", אבל כרגיל, זה לא דרך. אלא מאי? היות והילדים למדו טוב, משלמים להם באכילת חזיר... האם זה טוב? זה נחשב תשלום? הרי זה לאכול חזיר! ביטול תורה זה הרי "חזיר". רק יכול להיות לפעמים עת לעשות לך, עושים פעם, אבל לא יותר מדאי. אולי פעם בהרבה מאוד זמן.. אי אפשר לעשות אחרת ממה שהתורה תובעת. אומר לכם רבינו יונה מה שנוגע לזה, דברים נוראים. כתוב במשנה באבות: רבי דוסא בן הרכינס אומר: שינה של שחרית ויין של צהרים ושיחת ילדים וכו' מוציאין את האדם מן העולם. אומר שם רבינו יונה: על מה נברא האדם? אך לעסוק בתורה, והיא אורך ימים ושנות חיים. ואם לוקח הוא דברים כאלה (המוזכרים במשנה) למה לו חיים, וראוי לטרדו מן העולם כי הבל הוא, והבל ימיו.

ומביא על זה משל, נורא ואיום! משל למלך שנתן מתנה לעבדו והשליכה לים, ואחר כך חוזר למלך ומבקש תן לי עוד פעם מתנה. שוטה שבעולם! הוא נתן לך מתנה וזרקת אותה לים. אחרי זה אתה בא ומבקש פעם נוספת? כך אומר רבינו יונה: הקב"ה נתן לך מתנה, את החיים, כדי ללמוד תורה. ואדם לוקח את ימיו ושורפם בהבלים, זורק אותם לים, ושוב חוזר ומבקש תן לי חיים... אך הקב"ה אומר: בשביל מה אתן לך חיים? הרי אתה זורק את החיים שלך לים, ומה אתה רוצה? כך אומר רבינו יונה.

ולכן בנוגע לטיולים, אולי פעם בהרבה מאוד זמן, משום "עת לעשות לך", אפשר לערוך טיול כי אין ברירה. אבל באופן רגיל, ודאי שלא. ובדורות הקודמים לא היה כאלה דברים, והדור שלנו שהוא קצת דור אחר, אפשר לעשות פעם משום עת לעשות לך, כשרואים שאין ברירה,

בכל כוחותיו לצאת מהמצב הזה, הרי הוא דומה לאסיר שמובילים אותו לבית הסוהר כשהוא אסור באזיקים ורוצה להתנתק מהם. מה זה מועיל לו, הרי מה שהוא מנסה יותר להתנתק הוא מסתבך יותר ונהי יותר גרוע. כך האדם. מה שהוא מחפש יותר לצאת מהאזיקים, הוא נהיה מסובך יותר ויותר. בן אדם לא יכול להתנתק. מה שהקב"ה נתן לו, צריך לדעת שזהו זה, ואם הוא רוצה לצאת מזה הוא לא יכול. הכל מן השמים! כמו שנגזר עליו כך יהיה. ואם הוא חושב שיהיה עשיר ע"י שיעסוק בדברים אחרים, אין ראי בכלל שיועיל לו, כי אם נגזר עליו כך, זה מה שיהי לו. כל אחד צריך להתפלל שתהי לו פרנסה, והקב"ה יעזור לכולם שיהי להם פרנסה.

להחדיר יראת שמים

ש: בנוגע ליראת שמים. האם חובתו של המלמד להשקיע כל כחו בהבנת הענינים, גמ'-רש"י-תוס', או צריך להשקיע ג"כ להכניס יראת שמים בתלמידים?

ת. חז"ל אומרים אלף נכנסין למקרא ואחד יוצא להוראה. מתוך אלף שנכנסים ללמוד חומש, יוצא אחד תלמיד חכם. נמצא שאם אחד משקיע את כל כוחו לא בחלק של יראת שמים אלא רק בחלק השני, ייצא רק אחד. מכל העבודה יצא אחד. אבל אם ישקיע גם ביראת שמים, יצאו תשע מאות תשעים ותשע. א"כ מה עדיף, תשע מאות תשעים ותשע או אחד?

אבל האמת היא לא כך. כי אם ייצא התלמיד חכם הגדול מאד, זה חשוב יותר מהכל. וראי לזה ממה שכתוב בפסוק שיוסף הביא את בניו ליעקב לברכם, אפרים ומנשה, ויעקב רצה לשים יד ימינו על אפרים. אמר לו יוסף: לא כן אבי כי זה הבכור, שים ידך על מנשה. אך יעקב עמד על שלו ונתן ימינו על ראש אפרים, ואמר ליוסף: ידעתי בני ידעתי גם הוא יגדל. זאת אומרת, שמנשה יהי ג"כ גדול, ומסביר רש"י שייצא ממנו גדעון שתבוא ישועה על ידו, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהי מלא הגויים - שמאפרים יצא יהושע שילמד תורה לכלל ישראל, וינחיל לישראל את הארץ.

נמצא שלא דברו על זה שלאפרים יהי יותר או למנשה, אלא דברו על דבר אחד: שמאפרים יצא יהושע וממנשה יצא גדעון, אדם אחד, יהושע - שהוא ילמד תורה לכלל ישראל וינחיל לישראל את הארץ, וממנשה ג"כ יצא אחד, גדעון - שהוא הציל את כלל ישראל כשהיה מצב קשה. ומי חשוב יותר? אפרים! כי הוא ילמד תורה.

עכ"פ לא מדברים על כל העם, שהיה לו לומר שבאפרים יהיו יותר תלמידי חכמים. אך לא כתוב את זה, אלא כתוב אדם אחד! משמע שאדם אחד קובע. אדם גדול אחד קובע לכל הציבור יותר מהכל... יש מנשה אחד שיצא ממנו גדעון. ויש אפרים אחד שיצא ממנו יהושע. ומה עם כל האנשים, שיהי כתוב כמה אנשים יהיו למנשה וכמה לאפרים, וכמה תלמידי חכמים יהי ביניהם? לא! אדם גדול אחד שהוא בראש, זה הכל! ונקטו גדעון אחד, ויהושע אחד, משמע שזה הדבר הכי חשוב. אך במה דברים אמורים כשמדובר על כזה מין אדם גדול שכולל הכל, אז אחד חשוב יותר מהכל. אבל כרגיל זה הפוך. מה שיהי יותר יראי שמים חשוב יותר. ואם יודע שיצא ממנו יהושע, בודאי שיהושע אחד חשוב יותר מהכל!

ואתם הרי יהודים מאמריקה, ובודאי אתם יודעים: רבי אהרן קוטלר בא ועשה מהפכה. **רבי אהרן קוטלר אחד הגיע ועשה מהפכה באמריקה.** ואם היה חמישים אנשים אחרים, לא רבי אהרונים, לא היו יכולים לעשות מה שרבי אהרן אחד עשה! למה, בגלל היסוד הזה, אדם אחד גדול כמו רבי אהרן יכול להפוך את אמריקה! ואם היו באים חמישים אחרים לא כאלה תלמידי חכמים גדולים כמו רבי אהרן, לא היו יכולים לפעול הרבה, רק רבי אהרן אחד צריך.

וככה אפרים אחד שוקל כנגד כל העולם. מה זה אפרים, יהושע שיצא ממנו, שילמד תורה לכלל ישראל, והנחיל להם את הארץ. רואים שאדם גדול מאד, זה באמת אחרת, אבל כרגיל מסתכלים לפי הציבור.

לימוד מוסר

והיה טוב מאד אם ילמד קצת מוסר, בטרם ילמד עם התלמידים - ואפילו לא הרבה זמן, אך לכל הפחות עשר חמש עשרה דקות. וכך כתוב על החתם סופר שהיה אדם גדול כל כך, בכל זאת היה לומד עם התלמידים חובת הלבבות, בעשר-חמש עשרה הדקות הראשונות. כך מובא בספרי תולדותיו.

"כל יום" כשבא למסור את השיעור היה לומד עשר חמש עשרה רגעים חובת הלבבות. וזה מועיל לשני דברים: אחד, כי בזה הוא מרומם את

אבל לא יותר מדאי.

ילד חצוף

ש: מה עושים עם ילד שמגיב בחוצפה. אם להענישו כראוי, או מותר לרבי לוותר לו, כי מצד אחד אולי אם יוותר לו, יירד ערכו של הרבי בעיני התלמידים.

ת. קודם כל כבר אמרתי כאן באמריקה בכמה מקומות, שאין כזה דבר ילד חוצפן. זה "שקר וכזב". ילד אינו חוצפן. כל ילד רוצה ללמוד ורוצה להיות טוב, ואין שום ילד שרוצה להיות רע. רק מה, לפעמים מפעילים עליו לחץ יותר מדאי, אז הוא מתבטא איזו מלה שלא בכבוד. והוא לא מתכוין לחוצפה, רק שרוצה להתגונן, ולא מוצא האיך לצאת מזה רק בביטוי חריף, אבל הוא לא רוצה להיות רע.

כל הילדים רוצים להיות טוב, אין ילד "רע", אולי אחד מתוך הרבה מאד. על עשיו כתוב שכבר בהיותו במעי אמו לא היה בסדר. אבל לא כולם הם עשיו. אלא בדרך כלל ילד רוצה להיות טוב. הוא בא לחידה, בא לישיבה, בכל מקום שבא הוא רוצה להיות טוב, רק קורה שלחצו אותו יותר מדאי והתבטאו משהו כנגדו. לכן לא טוב ללחוץ יותר מדאי, זה הדבר הראשון.

ועכשיו אפילו כשהתחצף, אם יצק עליו וכונתו של הרבי על כבוד עצמו, לא תהיה בזה שום תועלת! זה רק יפיק את היפוכו של דבר, שהילד יתייחס אליו בחוסר הערכה, כי רואה שדורש את כבוד עצמו. ואדרבה, אם ישתוק, ירגיש התלמיד הערכה כלפיו, הוא ירגיש שהרבי הוא אדם הגון. וגם אם לא יאמר את זה בפיו, אבל ילד מרגיש את האמת.

וצריכים לדעת את זה שילדים מרגישים מה הוא הרבי, יותר מכולם! יש להם את ההרגש מיוחד להבחין אם הרבי הוא כמו שצריך, אם לאו. שמעתי פעם מהחזון איש שהחתם סופר לא רצה להראות כלפי חוץ את האהבה שיש לו לתלמידים, ואמר היות והרבה פעמים בעלי הבתים מרוגזים על הרב, ובכל זאת הם לא מעיזים לצער את הרב עצמו. אבל אם ידעו עד כמה שהוא אוהב את התלמידים, יצערו את התלמידים, כך אמר החזון איש.

יוצא שהרבי צריך לאהוב את התלמידים, ואם הוא אוהב את התלמידים, תצא מכך תועלת, והם ישתנו. אבל אם הוא לא אוהב את התלמידים רק אומר את השיעור והולך ובלבו אין לו שום שייכות עם התלמיד - הרבה פעמים הרבי בא מהבית עיף, או שאר מיני טרדות, ואומר את החומר שצריך ללמד וממשיך הלאה - בודאי שהתלמיד לא יושפע כ"כ, כי התלמיד מרגיש אם הרבי אוהב אותו או לא. וזו עבודה שצריך לעבוד עליה, זה לא פשוט.

הכנת השיעור

ש: מלמד שחוזר בכל שנה על אותו החומר ושולט בו מצויין, האם בכל זאת צריך להשקיע זמן בהכנת השיעור, או יכול לנצל את הזמן ללימודים אחרים.

החומר צריך להיות אצלו כל כך ברור, ולא מספיק מה שהוא למד את החומר הרבה פעמים, אלא הוא צריך לעבור על החומר עוד פעם, ולחפש האיך להעביר את זה בהבנה לילד. כי אם הוא מעביר את החומר סתם, בהעברה, והילד לא מבין, אין משמעות, והילד לא מקשיב, וממילא מפטפטים זה עם זה. ובזמן שהרבי מכין את החומר טוב, הילד מרוצה ונהנה, ואז הכל בסדר, ואין למלמד להסתכל על זה שהוא כבר למד את החומר חמשים פעמים.

רבי שמואל רוזובסקי, היה גאון עצום וראש ישיבה נפלא. פעם אמר לי שגם הוא צריך כל פעם לחזור ולעיין ברשב"א, עוד פעם את הרמב"ם, ועוד פעם את הרש"י, אפילו שכבר למד כל כך הרבה פעמים את זה, בכל זאת הוא צריך את הפעם הנוספת. כך זה יוצא יותר טוב, כך הוא מרגיש את עצמו טרי כשנכנס לענין, ובלי זה, אפילו שהוא יודע את זה ולמד את זה כ"כ הרבה פעמים, זה לא מספיק. את זאת אמר לי רבי שמואל!

וככה צריך להיות כל מלמד. עליו לעבור על החומר עוד פעם, ולהתכונן האיך להוציא את זה, האיך להסביר את זה לתלמיד, ואז תהיה תועלת, ואחרת אם הוא עושה את זה כדי לצאת ידי חובה, זה לא שווה כלום.

לבייש תלמיד

ש: האם אפשר לבייש תלמיד בפני חבריו, כדי לייסרו ללמוד או בהנהגה.

לבייש תלמיד זה מאד לא טוב, כי זה יכול להזיק לו, עד שלפעמים לוקח שנים לתקן את זה. לפעמים הוא פשוט עושה לו "פצע בלב"

שאח"כ קשה מאד עד שמתרפא מזה, ויכול בכך להזיק מאד לילד. האם אתם יודעים כמה ילדים אומרים אחרי שנים כי מלמד פלוני ופלוני בייש אותם, ועד היום הם לא יכולים לחזור לעצמם, וזה חסרון גדול מאד.

המלמד חושב שילד זה משהו כמו בובה. אך ילד זה "נשמה"! אי אפשר לקחת נשמה ולשחק אתה! לא משחקים עם נשמות. צריך לדעת שכל ילד זו נשמה קדושה של הקב"ה, מה שהקב"ה שלח נשמות קדושות "ידישע קינדלראך", וצריך להעריך אותם, ולא לבייש אותם חס וחלילה, אלא צריך לראות להתייחס אליהם באהבה.

ושמעתי פעם בשם אדם גדול אחד שאמר על זה משל: הגמ' אומרת בהכונס שאם אחד נתן דינר זהב לאשה ואמר לה שזה של כסף, אם הלכה והזיקתו צריכה לשלם דינר זהב, ולא יכולה לומר חשבתי שזה כסף, כי גם אם זה של כסף, האם לכן צריך להזיק אותו? אבל אם נתן לה פקדון ואמר לה תשמרי את הפקדון כי זה כסף, ובאמת זה היה זהב, אם אחרי זה הוא נשרף, היא לא מחוייבת לשלם רק של כסף ולא של זהב, מפני שאומרת נטירותא דכספא קבילית עלי, נטירותא דדהבא לא קבילית עלי.

והנמשל: בזמנינו, אם אחד יתן לשני פקדון ויאמר לו תשמור על זה, יש כאן עשרת אלפים דולר, בודאי שצריך לשמור עשרת אלפים דולר. אבל אם יתברר אח"כ שזה מליון דולר! הרי מליון דולר זה לא עשרת אלפים, ויכול לומר מליון דולר לא קבלתי על עצמי לשמור. ובודאי שגם עשרת אלפים דולר ג"כ לא זורקים, אבל יכול לומר לא קיבלתי על עצמי מליון דולר. וכך היא ההלכה, שאם זה נאבד אח"כ וכדומה ישלם רק עשרת אלפים דולר, כי יכול לאמר: קיבלתי על עצמי רק שמירה של עשרת אלפים דולר, על מאה אלף לא קיבלתי שמירה, ומליון דולר בודאי ובודאי שלא.

ובאופן שהזיק, אין לו תירוץ. וכי עשרת אלפים דולר צריך להזיק? אבל אם היתה רק שמירה, יכול לומר נטירותא דכספא קבילית עלי, נטירותא דדהבא לא קבילית עלי.

והיה אומר את הנמשל כך: כשרבי לומד עם ילדים, אם יחשוב שזה נטירותא דכספא, הרי לא יעריך מספיק מה שעושה. אבל אם יידע שזה נשמה! נטירותא דדהבא! נטירותא דדהבא זה כבר דבר אחר לגמרי, סוג אחר של אחריות.

ממילא כל רבי צריך לדעת, שכשהוא לומד עם ילדים זו אחריות של נשמות, וכשמבייש אותו זה דבר נורא, וצריך את הזהירות הכי גדולה לא לפגוע בו חלילה וחס. לפעמים, כדי שילמד, אולי צריך קצת לגעור בו, אך לא יותר מדאי, שלא יהיה בצורה של בזיון גדול. והטוב ביותר היה אם יכול להוכיח אותו לבד, באופן פרטי, ואחרי שגומר את השיעור יקרא לו ויאמר לו קצת מוסר, זה בסדר. אבל לא יביישנו ברבים, כי מי יודע מה שהוא יכול לעשות עם זה.

צריך לראות שיהיה בזהירות מה שיותר, קודם כל שיהיה באהבה, ואם צריך להוכיחו שידבר אתו לבד, הכל בפרטיות לא ברבים, כל מה שאפשר לעשות לא ברבים, צריך לעשות ביחידות, כי כשמדבר אתו פרטי יכול לדבר באופן שצריך, לפעמים חריף ולפעמים בעדינות, אבל זה לא כ"כ נורא כמו שמדבר ברבים, ברבים זה קשה מאד.

ואל תחשבו שילד לא מתבייש. ילד יש לו בושה, וילד זוכר. הוא זוכר אפילו אחרי שנים כשהוא כבר אדם מבוגר. הוא זוכר שאצל הרבי הזה היה טוב, הרבי הזה העמיד אותי על הרגלים, הרבי הזה עזר לי והרבי הזה קלקל אותי. צריך לדעת שצריך להיות זהיר מאד.

יש ספר מנוחה וקדושה, (שאומרים שהוא תלמיד של רבי חיים וואלוז'ינר), והוא כותב שם בקורת חריפה על המלמדים. הוא עצמו היה ג"כ מלמד, אבל הוא עצמו עשה כדן. שם הוא כותב שיש מלמדים שמשחיתים את הילדים. ממילא זו אחריות גדולה, **כשלומדים עם ילדים, צריך לדעת שעוסקים עם נשמות**, ולגשת לטפל עם נשמות זה לא פשוט, זה לא נטירותא דכספא אלא נטירותא דדהבא, ויותר מנטירותא דדהבא...

ענישה פיזית

ש: לגבי ענישה פיזית, האם לפעמים אפשר לתת סטירה...

ת. אפשר לתת לפעמים, לעיתים רחוקות, אבל לא יותר מדאי. כי אם מרבים לתת מכות, מתלמד הילד לתת מכות. הוא לא לומד להשתפר, אלא פשוט לומד לתת ג"כ מכות.

ד' יעזור לכל המחנכים, שהרי כולם רוצים לעשות טוב. יעזור להם הקב"ה שבאמת יעשו טוב, ויצליחו שכל התלמידים יגדלו למה

כמובן שאז זה אחרת, אבל גם אז חייב לשקול אם המצב חמור עד כדי כך, שגם את הבן שלך היית זורק בגלל קלקול כזה! אבל אם תעשה עם הילד כפי מה שאמרנו, קרוב לודאי שברוב המקרים הוא לא יגרום לקלקול. יכול להיות שאם יש אחד שהוא עד כדי כך, אז זה באמת משהו אחר. על עשיו כתוב שכבר במעי אמו הוא רצה ללכת לע"ז, זה עשיו שהי' משהו מיוחד. אבל בדר"כ, ילד לכתחילה רוצה להיות טוב. כל ילד רוצה להיות טוב ומה שהוא עושה לפעמים דברים לא טובים, הרי הוא ילד קטן ועדיין אין לו שכל. צריך להגיד לו ולהסביר לו. חלק הכי גדול אפשר להציל. ואם באמת יהי' כזה ילד כמו עשיו, אין ברירה. אבל אין הרבה עשיו.

תקנות קבועות

ש. בזמן האחרון שמענו שבחדרים מסוימים באמריקה תקנו תקנות לאסור מכשירים אלקטרוניים ופלאפונים שיש להם דרכי גישה לדברים לא ראויים. אם יעשו כאלו תקנות נוקשות ומחמירות לא להרשות בשום אופן, יאלצו לעזוב את ביה"ס כ-5 אחוזים מהתלמידים ואולי יותר. האם כדאי לתקן התקנות שיעמדו עליהם בתוקף ומי שלא מוכן שילך - ואז הסכנה היא שמאבדים את חלקם לגמרי, או להשליט זאת לאט ועם הזמן הבעייה תפתר, אבל יש בינתיים סכנה שיקלקלו אחרים. ת. כל דבר צריך להיות במדה. שמעתי, ואינני יודע אם זה נכון - מאחד שלמד בראדין שהח"ח אף פעם לא הוציא בחור מהישיבה. אמנם הוא באמת לא הי' המנהל של הישיבה. לח"ח לא היתה שייכות ליישיבה. הוא הי' גר בראדין ובחורים שרצו להיות על ידו באו ליישיבה. הוא לא הי' אומר שיעור, ואפילו מוסר הוא לא אמר. לפעמים היה אומר מוסר בבית שלו. הוא הי' יושב בבוקר אחרי שחרית והיה אומר כחצי שעה מוסר ומי שהי' רוצה להיכנס לשמוע נכנס. הבית שלו לא הי' כ"כ גדול, כמה יכלו להכנס? עשרה או חמשה עשר בחורים? רובם באו מהישיבה, אבל לא הי' לו שייכות ליישיבה. אבל אעפ"כ, כנראה שאלו אתו.

היהודי שהכרתי, כשהוא הגיע לראדין, עדיין לא היו ביישיבה עשרים בחורים והוא הי' מהעשרים הראשונים, כך הוא סיפר לי. ואחרי שהוא התחתן, הוא נשאר לחיות קבוע בראדין. עכ"פ גם אז לא הי' לחפץ חיים שייכות ליישיבה רק כיון שהי' נחשב לגדול בתורה ששמו הולך לפניו, באו להיות במחיצתו, ויכול להיות שחברי ההנהלה באו להתייעץ אתו בשאלה של זריקת בחורים. פעם, כששמע שזרקו בחור התבטא בדרך משל: "קח את הבחור באוניה או סירה ותזרוק אותו לים". בחומרה כזו הוא ראה אובדן של בחור אחד. הנושא שהעליתם הוא חמור ביותר! חייבים לעשות תקנות נחרצות וברורות! אבל לזרוק את מי שכבר נמצא, זו שאלה של נפשות!

דיני נפשות

השאלה היא - אם נתקן תקנה כזו, יעזבו מעצמם כחמישה אחוזים בגלל שזה לא יתאים להם - ואז יש סכנה לעתידם. אבל לא הכוונה לזרוק...

ת. כפי שאמרתי, הנושא חשוב ביותר, וצריך לקבוע גדר. חשוב לתקן תקנה שלא לקבל כאלה. מכאן ולהבא! עליכם לתקן תקנות שמי שיש לו ובביתו מכשירים כאלה לא מקבלים אותו. קרוב לודאי שרבים מהורים יוותרו ויתאימו את עצמם, כדי שהילדים שלהם יוכלו ללמוד במסגרת הטובה הזו. חשוב לתקן את התקנות האלה, לעת כזו. שמכאן ולהבא לא יקבלו! לא צריך להניח גם למי שעכשיו יש לו. צריך לעשות הכל לבער את הנגע. חובה לטפל בו עד כמה שאפשר. אבל לגרום שילד יעזוב, זה דיני נפשות - ובדיני נפשות כתוב שאם ב"ד פוסקים מיתה על בנ"א פעם בשבעים שנה הוא נקרא סנהדרין קטלנית, והיינו שבי"ד צריך לעשות כל מיני מאמצים שלא להגיע לכך. ובאמת דברתי באיזה מקום שאם רוצים להוציא ילד, שיעשו בי"ד. לכל הפחות בי"ד של שלושה, אם לא של ע"א. ואולי צריך באמת בי"ד של ע"א, אולי לפחות של כ"ג אבל אם אי אפשר לכל הפחות בי"ד של שלושה, וצריך הרבה ס"ד וש"ח בשאילה זו.

חידונים פומבים

האם כדאי לארגן חידונים פומביים עם פרסים ותעודות, עד היום ראינו שזה מאד הועיל לקנאת סופרים. אבל לעומת זה יש ילדים חלשים כשהם רואים שהם לא מצליחים הם נשברים.

ושאלה נוספת. כאשר בשעת השיעור ילד שואל שאלה טובה. האם להחמיא לו ולעודדו על כך, כאשר מאידך גיסא יש ילדים חלשים שהם אף פעם לא יזכו לעידוד הזה ואולי זה גורם להם לקנאה, לעצבות בלב, ליאוש והרגשה שהם לעולם לא יכולים להגיע. והשאלה אם לעודד

שהקב"ה רוצה. הקב"ה יעזור שכולכם תצליחו, שכל הילדים שאתם מלמדים ייצאו "ערליכע קינדער", יראי שמים תלמידי חכמים. ואתם תזכו בזכות זה ל"המשכילים כזוהר הרקיע", תזכו ברוחניות ובגשמיות אתם וכל משפחתכם, ותהיו בריאים אתם ומשפחתכם, תזכו גם בעולם הזה וגם להיות מאושרים לעולם הבא...

שאלות ותשובות במקסיקו סיטי

פתח רבנו שליט"א בדברי הקדמה קצרים. **החנוך הטהור, על טהרת הקודש, ללא תערובת - הוא זעק - זה השורש, זה המפתח, זה הכל.**

אנו רואים היום אצל בחורי ישיבה, שאם הוא לומד טוב הוא יכול להגיד סברות טובות, אפי' לכוון לסברות של ראשונים, סברות של רקע"א, סברות של הקצוה"ח. לעיתים אנו זוכים לשמוע מהם את אותן סברות שאמרו גדולי עולם לפניהם. איך יכול להיות? לפי שיש סייעתא דשמיא. הקב"ה נותן. כתוב "כי לא תשכח מפי זרעו", והקב"ה עושה זאת כדי שלא תשכח מפי זרעו. יוצא שאם ילדים לומדים אתם כמו שצריך הם צומחים, ואפשר להיות גדולים בתורה. וזה מוטל על כל אחד מהמחנכים, לדאוג ל"לא תשכח", לעשות שיהי' המשך. ואפילו שלגבי הדורות הראשונים אנחנו מאד קטנים אבל בכ"ז שיהיה המשך לכה"פ. וההמשך יהי' בס"ד רק אם ילמדו על טהרת הקודש, תורה בקדושה וטהרה, ולא בתערובת של דברים זרים. ואז ילמדו הילדים ויהי' מהם הרבה נחת, והילדים ישמחו וההורים ישמחו. והקב"ה יעזור שכולכם תצליחו באמת להעלות את הילדים על הרמה שצריך ותזכו כולכם ברוחניות ובגשמיות, והקב"ה יעזור שכולם יעלו והקב"ה יעזור לכולנו שנזכה לזה.

ההוציא ילדים

ש. ילד שנמצא בכתה ומתנהג בלי גבולות, מתי כדאי להוציא אותו לגמרי מביה"ס ומה הגדר בזה. ויש לחדד את השאלה ולהדגיש שאם מוציאים ילד, לפעמים הוא ילך לבי"ס אחר, מודרני-אורטודוקסי, אבל יש לפעמים שאם יוציאוהו, הוא ילך לבי"ס חילוני לגמרי.

ת. אתה חושב שזה רק כאן? גם באר"י זה כך. גם שם יש בתי ספר חילונים ויש ג"כ בתי ספר לא חילונים והם ג"כ לא בסדר. ובאמת צריך מאד מאד להשתדל עד כמה שאפשר לא לזרוק. וקודם כל, הדבר הכי טוב הוא להגיד מוסר לילדים "בארבע עינים", כדי שלא לפגוע בו לעיני כולם. אפילו אם הוא עושה דבר לא טוב, תקרא לו הביתה ותדבר אתו. הילד ירגיש שאם המלמד קורא לו אליו הביתה, זה מחשיב אותו - וזה עושה אותו שיוכל לקבל. אחרת, אם אתה אומר לו בפני כמה אנשים, הוא לא יקבל שום דבר. הוא רק מתבייש וזה עושה אותו לא טוב. אבל אם אתה קורא לו הביתה, עצם זה שאתה קורא לו הביתה, זה נותן לו הנאה: הנה הרב מדבר אתי אצלו בבית, ואז הוא יכול להשתפר. ואם ניסית ולא הועיל, יש לחשוב על איזה עונש, אבל לא תיכף להתחיל עם עונשים. לקרב מועיל יותר מאשר ללכת בכוח, בחוזק יד.

מרן החזו"א צוק"ל הי' אומר ש"משיכה" זה יותר טוב מ"חזקה".

קורה לפעמים שיש תלמיד שעשו הכל ולא עוזר, אבל בדרך כלל, אם יעשה את כל המאמצים, אז קרוב לודאי שהענין יסתדר. רק פעם בהרבה שנים יש שנופלים לגמרי. ואם לא יעשו כך, אז כל יום יצטרך להוציא ילד.

מתי השיעור

ש. א"כ כמה קילקול צריך להיות בילד, שיהי' ניתן להוציאו?

ת. קשה להגיד בזה גדר. אנו צריכים לעשות כל המאמצים מה ששייך. כשהמנהל בא לזרוק ילד, עליו לזכור שזה דיני נפשות! אם באמת הילד הזה היה הילד שלו, האם הי' תיכף ומיד ממחר לזרוק אותו? אלא מאי, זה לא הילד שלו, אלא זה ילד של מישהו אחר!

אם זה היה עם הילד שלו וכי היה תיכף זורק אותו? הוא הי' משתדל ומשקיע כל מיני מאמצים, כדי שלא לזרוק אותו. הוא היה מותח את חבל התחבולות, חבל הרחמים וחבל הסנגוריה, לפני שיצטרך לזרוק אותו. ולמה ילד של איש אחר זה אחרת? הוא ילד יהודי! נשמה יהודית, למה אתה עושה לו כך בקלות? תחשוב שהוא ילד שלך! ילד שלך אתה חושב כל זמן להציל! מחנך צריך לחשוב על כל ילד שהוא הילד שלו. והגדר "מתי מותר לזרוק" הוא: אם זה היה הילד שלך, האם במצב הזה שמונח לפניך, היית זורק גם את בנך שאר בשרך...

אם מקלקל אחרים

ואם הוא מקלקל אחרים...

זה ודאי שזה לא טוב, אבל שמעתי בשם מרן הח"ח שמעולם לא נתן שירוקו בחור מהישיבה, ויש לדעת שאותו הבחור הסיכוי שהוא יקלקל אחרים הוא הרבה פחות ממה שאם יזרקו אותו ואז הרי הוא יצא לתרבות רעה ואף שיש שבאים וטוענים שיש לו דין רודף, קשה להגדיר את זה בגדר של רודף.

יש יהודי ת"ח שבילדותו הוריו לא גדלו אותו וממילא גדל אצל משפחה כאן בב"ב, ובילדותו היה משתולל והי' מסתובב בישיבה בפוניבז' והבחורים היו צריכים להשתיק אותו שלא יפריע, ממש פרא אדם, וכשהגיע לישיב"ק הוא הנהיג בחורים לדברים לא כ"כ טובים וסבלו ממנו רבות, אבל נהגו עמו בסבלנות, והיום הוא מנצל את כוחותיו הגדולים לטוב, הוא גדל לת"ח מרביץ תורה בישיבה, ואם לא היו מתנהגים עמו בהנהגה כזו הוא הי' היום פרא אדם והיו סובלים ממנו, ואולי גם 'גוי גמור'.

מהו חינוך

ומהו חינוך, אי אפשר להגיד על כל דבר שזה חינוך, למשל אם בן אדם רוצה לחנך שכל מה שאתה רוצה תעשה, האם זה חינוך? הרי גם בלי זה יעשה מה שרוצה, ומהו החינוך כאן? וכי בא לחזק אותו, תעשה מה שאתה רוצה? אם כן חינוך כזה זה פסול! אי אפשר לקרוא לזה חינוך, כי יכול לעשות כל מה שרוצה אם זה טוב ואם זה רע. ובדאי אם הוא רואה דבר, הוא רוצה שיהיה לו, לא לשני, רק רוצה לעצמו! ואם יש ריב, תמיד הוא צודק, וכך כל מה שהוא רוצה. אם כן זה לא חינוך, החינוך צריך הפוך, להגביל את האדם שלא יעשה כל מה שהוא רוצה, רק מה שטוב, מה שטוב לציבור, מה שטוב לחבירו, כל מה שטוב, זה מה שצריך.

לא זרקתי בחור

אמר רבנו מימי לא זרקתי בחור מהישיבה! רק פעם אחת כשעשו עול וחופזה נוראה שאין לה דמיון [כמובא להלן על האמבולנס, וראה שם שרבונו עקב עד שידע שסודר בישיבה אחרת].

מי ששולח ילד מהישיבה, ורחמנא ליצלן אחר כך יוצא לתרבות רעה, ישאלו אותו בעולם האמת למה הבחור הזה יצא לתרבות רעה? מה הוא יגיד, שהוא עשה כך וכך... יאמרו לו אם זה היה הבן שלך האם היית שולח אותו? אם זה היה הבן שלך היית זורק אותו? היית צריך לחשוב כמו שזה הילד שלך, ילד שלך! האחריות כלפי הילדים, אדם צריך לדעת שיש עליו אחריות של דהבא, ועוד יותר מדהבא...

הדרכות למלמדים

הַרְבֵּי צריך להיות מוכן מאד, שיהא בקי בחומר היטב, כי אם הוא לא מוכן היטב, הוא לא יודע, ויכולים לשאול אותו משהו, והוא מגמגם... וזה לא טוב.

דבר שני, אם אחד שואל איזה שאלה, גם אם זה לא טוב, לא לבייש אותו! אלא צריך להגיד לו בלשון כזה - נכון... אבל בכל זאת... לעשות באופן שלא לבייש אותו, נישט אָפּ קְלָאפִין אִיהֶם אִין גְּאֻנְצֵן... לא לדפוק אותו לגמרי, ואפשר אפילו לומר לו, אתה שואל טוב אבל זה ככה...

לא הקפדן מלמד

צריך לדעת ג"כ מכאן והלאה, לא לסמוך על זה שהילד נכנס לישיבה וחושבים שכאן זה נגמר, גם בישיבה צריך עיניים טובות לראות כל דבר, ולדעת ג"כ ללמד עם חן וחסד ואהבה, לא פשוט, ולא עם כעס על כל דבר, לא הקפדן מלמד, צריך לדעת ללכת עם רחמים, ללמד יידישע קינדער - ילדים יהודים של הרבנו של עולם, הייליגע נשמות - נשמות קדושות.

לא לזלזל בשום תלמיד

הוסיף רבינו בדמעות - העיקר הוא שלא לזלזל בשום תלמיד! לא לומר תלמיד זה מילא...

הגמרא אומרת שמונים תלמידים היה לו להלל הזקן, שלושים ראויים שתשרה שכינה עליהם כמשה רבינו, אלא שאין הדור ראוי לכך, שלושים ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, עשרים בינונים. גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי. וממי יש לנו היום את התורה שבידינו, האם מרבן יוחנן בן זכאי או מהגדול שבכולן, הרי כל מה שיש לנו היום זה מרבי יוחנן בן זכאי, הקטן שבכולן! נו, האם צריך לזרוק את הקטן שבכולן.

יש עוד דוגמא, אתם יודעים שר' חיים מוואלוז'ין יסד את ישיבת וואלוז'ין בשנת תקפ"ב, והישיבה עמדה עד תרנ"ב, שבעים שנה בדיק. והיו ראשי ישיבה, ר' חיים וואלוז'ין ואחריו בנו רבי יצחק, ואח"כ עוד חתן של ר' חיים ועוד חתן, ואח"כ הנצי"ב, ובסך הכל מי אמר שיעור חמישים שנה - הנצי"ב, יוצא שכל ישיבת וואלוז'ין היתה על הנצי"ב! והנצי"ב מתחלה חשבו עליו שהוא לא כל כך... אבל למעשה כל הישיבה חמישים שנה היתה עומדת על הנצי"ב, מה רואים לא לזלזל במי שחושבים שהוא לא כ"כ מיוחד.

הטובים בזמן שזה גורם חולשה לאחרים.

ת. עידוד הוא דבר חשוב ביותר. תקח את הבחור או את הילד ותאמר לו "אמרת סברא טובה". אבל למה ברבים, כל דבר שעושים ברבים זו סכנה גדולה. הכבוד הזה בפומבי, לעולם אינו מביא לטוב. ילד שזכה לכבוד פומבי, יתקשה לגדול בעתידו לת"ח אמיתי. החידושים והמבחנים הפומביים שעושים בפרהסיא זה מסוכן. מה שלא עושים בפרהסיא זה פחות מסוכן.

כתוב בגמ' קנאת סופרים תרבה חכמה. אפילו יוסף הצדיק שיעקב אבינו נתן לו כתונת פסים, אומרת הגמ' שבן אדם לא יגדיל בן בין הבנים כיון שבזה שיעקב אבינו נתן ליוסף כתונת פסים - ומה זה כתונת פסים - כלום! זה ממש חסר כל ערך ובכל זאת בגלל שיעקב נתן לו כתונת פסים לכן נהי' בזה קנאה. ואפילו שהיו אנשים כאלה גדולים וכל הענין כפי מדרגתם, אבל כך זה כשיש קנאה. אבל אם הי' עושה כתונת פסים ואף אחד לא הי' יודע, לא היה קורה שום דבר.

כך במחמאות וכך גם בהערות ובקורת. ככל שפחות בפומבי, ההשפעה יותר גדולה ומשיגה את המטרה. ויותר מכך, כאשר צריך להעיר לילד אל תאמר לו "אתה אמרת לא כהוגן" אלא תאמר לו "על דבר כזה לא אומרים כך וכך". **תמיד תגיד על הענין, ולא על האדם בעצמו.** אם תעיר האדם עצמו, תמיד תזיק. כמו שיש איסור גברא ואיסור חפצא, כך גם בבקורת. ביקורת על החפצא מותרת ויעילה, אבל לא על הגברא. כמובן שגם בבקורת על חפצא, ג"כ צריך להשתדל ולאמרה באופן המועיל. אפשר לשבח את הדבר הטוב ולגנות את הדבר הלא טוב - אבל בוודאי שלא להגיד על הבנ"א.

ואוסיף רק לסיום: משה רבינו אמר "ד' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם". אומר רש"י: אמרו לו: משה, אתה נותן קצבה לברכתינו? כבר הבטיח הקב"ה את אברהם, אשר אם יוכל איש למנות... אמר להם, זו היא משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם". מרש"י מבואר שמשה הגביל הברכה לפי שבנ"א הוא מצומצם, הוא לא יכול לתת בלי סוף, אבל הקב"ה יכול לתת בלי סוף. ממילא עכ"פ אלף פעמים אדם יכול לתת, שיהי' אלף פעמים הצלחה...

חינוך בנחת

כתב הגר"א באגרת: וגם הנחתי להם ספרים. ולמען השם תדריכם בטוב ובנחת. הנה כאן מדובר בבנים שהם צריכים ללמוד תורה, ע"כ צריך להתנהג עמם בנחת וברוגע כדי שהלימוד יקלט בלבם שהלימוד שאינו בנחת אינו מתישב על לב האדם.

ויש בזה משום סור מרע ועשה טוב, דהנה הגר"א ז"ל מדבר כאן על ילד קטן שכדי שהוא ירצה ללמוד תורה צריך לתת לו משהו, כי אחרת הרי גם לו יש יצר שימשכהו לדברים חיצוניים העיקר שלא ילמד תורה, ורואים את זה מעשים בכל יום, וע"כ כדי שיהי' סור מרע יש לנהוג עם הילדים בהנהגה זו שנותנים להם איזה 'שוחד' ואלו הם הפרוטות שהגר"א מזכיר בהמשך לפזר להם.

ומה שכתוב זרוק מרה בתלמידים, כבר אומרים בשם מרן החזו"א ש'קנין משיכה' הוא קנין יותר טוב מ'קנין חזקה', דהיינו ההנהגה בדרך רכה יותר טובה מההנהגה בדרך קשה, וא"כ יש לעיין מתי צריך לזרוק מרה בתלמידים. (ועד כמה שזכור לי, אף פעם לא עשיתי רע לתלמיד, לא אמרתי מילה קשה או ח"ו לא פגעתי באחד מהתלמידים) ולגופו של דבר לדעת מתי לתת ומתי לא לתת, מתי לצעוק ומתי לא לצעוק, זה דבר קשה מאד, אבל מה שחשוב הוא שאם הר"מ מגיע לשיעור מוכן, הוא מוסר את השיעור עם גישמאק ויש לילדים סיפוק והם נהנים מהלימוד, וממילא הם יותר רגועים והמשמעת יותר רגועה.

(וזכורני כשהייתי בישיבה בכפר סבא הבחנתי פעם איך שתלמיד אחד מזהיר את השני בשפתם של תלמידים כי הנה הרב מתקרב, וענה לו רעה: "הוא ממילא לא יעשה לנו כלום" ואעפ"כ נהגו כלפי **בדרך ארץ ואפי' שהיו אנשי צוות אחרים שנהגו עמם ביד יותר חזקה** והמשמעת שהטילו היתה יותר חזקה, וזה הכל כפי מה שהקדמנו בשם מרן החזו"א שאמר שמשכיח יותר טוב מחזקה.

והנה לפעמים באים רבני ישיבה בטענה שיש בחור לא טוב שיוצר אוירה של קלות ראש למשל שיושב עם בחורים אחרים ומפטפטם עד השעות המאוחרות של הלילה וממילא מאחרים לסדרים ולתפילה וטוענים שאם ילכו עמו בנחת הוא יגרום נזק לאחרים.

מכתבים ודברי חיזוק על משמר החינוך

ונקוה שנצליח להמשיך לחנך את ילדינו עד ביאת גואל צדק בב"א בלי שום שינוי. הכו"ח למען שמירת חינוך הטהור של ילדי ישראל א.ל. שטיינמן כ"ה אייר תשע"ג לפ"ק

זהירות יתירה

בס"ד. לכ' מלמדי התינוקות ומנהלי התתי"ם המתכנסים היום בירושלם עיה"ק שלו וישע רב ידועים הדברים שהקב"ה שיבח את אברהם אבינו בשבח זה אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, א"כ הרי ניתן בידכם תפקיד חשוב ביותר, והוא לראות שלא ידח ממנו נידח, וצריך לזה זהירות יתירה שלא לפגוע ח"ו בשום תלמיד, כי לפעמים בדיבור קטן אפשר לאבד נפשות יקרות של תשב"ד, וע"כ יתברכו כל אלו אשר חז"ל קוראים אותם מצדיקי הרבים ככוכבים, שיזכו להמשיך ולחנך ילדי ישראל בחינוך הטהור בדרך המסורה לנו מדור דור בלי שום שינוי. אהרן י. לייב שטיינמן ד' ניסן תשע"ב

ורוצים להתערב לנו בחינוך הטהור

בס"ד. לכ' הנהלת ת"ת ... ירושלם ת"ו שלומכון ישגא מאד שמחתי לשמוע שאתם חונכים בנין להתלמוד תורה לתנוקות של בית רבן אשר חז"ל אמרו שהעולם עומד עליהם, ואנו שמחים על כל מקום שמתחנכים תשב"ד לחינוך התורני, ובפרט לת"ת אשר כבר שמעו הולך לפניו שמחנכים שם צעירי הצאן לתורה וליר"ש, ובנוסף לזה אף מכניסים בו ס"ת אשר בודאי יוסיף בקדושת המקום. והשמחה הגדולה היא שאף בזמן אשר עומדים עלינו כאלה אשר רוצים להצר את רגליהם של החרדים לדבר ה' בכלל ובני התורה בפרט, ורוצים להתערב לנו בחינוך הטהור של ילדי ובחורי ישראל, ודוקא לעת כזו מתרבים וגדלים מקומות אשר בהם מחנכים תינוקות של בין רבן על טהרת הקודש, וכאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ. בכך יבוא נא ברכותינו שחפץ השי"ת בידכם יצליח לחנך עדרים עדרים לצבא השי"ת וממקום הזה ומכל המקומות תצא תורה, ובזכות תורתם של תשב"ד נזכה שכל הכלל ישראל ישע בקרוב עד כי יקויים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. א.ל. שטיינמן ז' ניסן תשע"ג לפ"ק. בני ברק יצ"ו

שלא יפגע

בס"ד לכ' הרבנים הגאונים חברי ועדת החינוך ומנהלי התתי"ם המתכנסים היום במודיעין עילית שלו וישע רב ידועים דברי חז"ל שהקב"ה ביקש מכלל ישראל ערבות על התורה ונתנו לו את ילדי ישראל לערבים, וכעת שמתכנסים כדי לשמור על החינוך הטהור שלא יפגע, הר"ז כינוס לצדיקים שהנאה להם והנאה לעולם ויה"ד שמהכינוס הזה יצא רק טוב ויתברכו כולם בכל טוב ברוחניות ובגשמיות. אהרן י. לייב שטיינמן. ב' ניסן תשע"ב

שזהו המקום היחידי

הנה בדורות האחרונים הופקד חינוך בנות ישראל בידי מוסדות בית יעקב שבהם מחנכים בנות ישראל ליר"ש טהורה בלא שום תערובות לימודים אשר אין רוח חכמים נוחה מהם ע"כ שבים אנו ומעוררים שזהו המקום היחידי שבו צריך וראוי לחנך את בנותינו ואין ללכת ללמוד באותם מוסדות אשר אין רוח חכמים נוחה מהם שמלמדים בהם לימודים אקדמיים או הכנה ללימודים אלו ובפרט כאשר המורים שם אינם ראויים לחנך בנות ישראל וביניהם אנשים שאינם שומרים תומ"צ ופנ"י מיוחדת למנהלים ולצוות החינוך שיעוררו את תלמידותיהן

לא יתנו את היקר והקדוש

בס"ד. לכ' מנהלי התתי"ם המתכנסים בירושלם עיה"ק ידוע שלמרות שדורינו דור עני ברוחניות מ"מ זכינו הרבה דברים מה שלא ה' קודם, וזכינו שחוץ מהחילונים כל ההורים רוצים מאד שבניהם ילמדו תורה, וגם שהבנות יתחנכו בבית ספר בית יעקב וכדומה. וכבר כתבנו בזה קריאה נרגשת לכל מנהלי המוסדות, אשר נתיסדו במטרה לחנך ילדי ישראל שיהיו נאמנים לתורה ולמצוות, שח"ו לא יתנו את היקר והקדוש - החלטות הנוגעות לענייני חינוך צעירי הצאן קדשים בידי אותם שאינם שומרי תורה ומצוות. ונזכה שתתקיים על ידנו ועל ידי זרענו ההבטחה כי לא תשכח מפני זרעו עד עולם. ראש חודש מנ"א תשס"ט אהרן יודא לייב שטיינמן

איך להשפיע על התלמידים

בס"ד. כבוד המחנכים המופקדים על חינוך ילדי ישראל המתכנסים בימים אלו לדון בדרכי הפעולה לטובת ילדי ישראל. הנה בודאי כל אחד יודע להעריך כי למעשה האחריות המוטלת עליו היא בעצם האחריות של הדור הבא, ואפילו אם אין לו הרבה תלמידים, ע"כ על כל אחד להשתדל בכל כחו איך להשפיע על ילדים והתלמידים ולראות שלא יצא תקלה ע"י. וע"כ ודאי זה דבר טוב מה שמתכנסים להתייעץ ולמצוא דרכים איך להשפיע לטוב על ילדי ישראל, ויה"ד שמכנס זה יצא תועלת גדולה לחינוך התורני, ויתגדל שם שמים ע"י, ונזכה לראות בהרמת קרן התורה והיראה במהרה בימינו א"ס. א.ל. שטיינמן כ"א אדר תשע"ג לפ"ק

לחנך בתכלית הטהרה

בס"ד. ידוע מה שאמרו אחד המרבה וא' הממעט ובלבד שכונתו לשמים. כך זה בכל הדברים, מה שכונת ההורים לשמים משפיע מאד וכידוע מעשה דאביו של אלישע בן אבוי נתן בנו ללמוד תורה והי' קצת שלא לשמה וזה גרם לא טוב כמובא בתוס' חגיגה דף ט"ו ע"א ד"ה שובו, כן הוא בחינוך, הכונה היא מהגורמים העיקרים לזכות לחינוך טוב. בס"ד הנה בימינו אנו עדים שמים ליום חודר רוח הרחוב יותר ויותר עד שגם בחוג החרדים ניכר מאד השפעה הזאת, וכל פעם מתעוררים דברים חדשים באמתלאות שונות שזה צורך ולא מרגישים שזה הכל עצת היצר לרחוק מדרך התורה, ובעיקר הרשת פרוסה בחינוך הילדים כיון שעיקר התעלות האדם הוא ע"י שתחילת חינוכו הוא בתכלית הטהרה לכן באים כל מיני דברים להפריע הילדים מלגדול לתכלית האמיתית. בזמן האחרון שמענו שיש מההורים שרוצים לשלוח ילדיהם... ומלבד שמרגיל הילדים ומכניס חשק לבטל זמן ולפריקת עול וגם להפקרות ועוד הם תחת השפעת אנשים שרחוקים מתורה אשר לא יתכן שמפיהם יצא רק דברים נקיים, וכמובן שזה מאד מזיק לנפש הילד לכן באנו להזכיר שכל זה מעצת היצר וכל אב או אם ימנע מילדיו מלכת למקומות אשר רחוקים מרוח תורה ויר"ש ובהז' יזכה לגדל בניו בדרך התורה המסורה לנו מדור דור.

ולא לשנות אפילו כחוט השערה

בס"ד. לכ' מנהלי התתי"ם ה' עליהם יחי הנה ענין החינוך של ילדי ישראל נמסר לנו מדורי דורות מאברהם אבינו עד היום הזה, והוא לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ומה שבאים כיום להתערב ולדרוש מאתנו לשנות את סדרי הלימוד ע"י הוספת עוד שעות לימוד של לימודי חול, ומאיימים בשינוי תקציבים, הלא שיתבוננו הם בעצמם לאיזה הצלחות בחינוך הם הגיעו רח"ל, ע"כ על מנהלי התתי"ם לעמוד ע"ז כחומה בצורה ולא לשנות אפילו כחוט השערה מדרך החינוך שקיבלנו וחינכנו עד היום.

ויונקים יסדת עוז, ואין העולם מתקיים אלא בזכות הבל פיהם של תשב"ר, ואיך אפשר להחריש כאשר מטמאים חלילה את נפשות התלמידים בדברים נוראים כאלו.

וכל העוסקים והמסייעים לסלק משחית זה מקרב בני ובנות ישראל, זכות הרבים תלוי בהם ושכרם כפול ומכופל מן השמים. כ"ב טבת תשע"ה.

יכירחו ללמוד גמרא

ובשנת תשס"ד שהתעורר דרישות השלטונות ללימוד הליכה אמר רבנו שליט"א: גם אם הם יכירחו אותנו ללמוד גמרא נתנגד. הם לא יקבעו לנו דבר. נתנגד,

ונלך ללמוד גמרא כי אנחנו חייבים, לא בגלל שהם יכירחו. לא תנתן להם שום דריסת רגל. (מוסף שבת קודש חוקת תשס"ד)

ללחום בזה בכל הכחות

ובכינוס בית ועד למחנכים (שבת תשס"ד) אמר רבנו בתו"ד: היום יש לנו מסורת ושייכות לאברהם אבינו לדרך שלו ולמה שהוא השריש שהדבר הראשון הוא חינוך לכן עד עכשיו כלל ישראל שמר על החינוך כמו על בבת עינו לדאבוננו בזמן האחרון נפרצה פירצה שרוצים ח"ו לומר דעה ולהתערב גם בחינוך שלנו למרות שכבר מזמן גם הם ראו שאין שום דבר בחינוך שלהם אלא רק זה שמביא חורבן אבל בכל זאת הם רוצים לומר לנו דעה מה ללמד ואיך לחנך אנחנו צריכים ללחום בזה בכל הכחות.

בתי ספר פרטיים לבנות

אודות בתי ספר פרטיים לבנות - נתפרסם בית"נ בס"ד מנחם אב תשס"ז בענין פתיחת בתי ספר פרטיים לבנות דעת רבינו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א ומרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שאין לעשות את הדבר אלא יש להשאר במסגרות הקיימות של בית יעקב אם לא במקום שיש הוראה מפורשת אחרת מגדולי ישראל שליט"א

לקיים חינוך העצמאי

ואלה הדברים שזעק רבינו מלבו - לב כל ישראל באסיפה נתאספנו כאן על החינוך של כלל ישראל, ומבקשים רחמים מהקב"ה, ופונים לנדיבי עם מה שיכולים לעזור, שלא חס ושלוש יתפוצץ.. החינוך של כלל ישראל, נצח ישראל לא ישקר, זה העתיד של כלל ישראל. הקב"ה יעזור שלא יזיק חלילה וחס, כלל ישראל הוא רק עם תורה, בלי זה חלילה וחס הסכנה הכי גדולה של כלל ישראל, הקב"ה יעזור שניווע, ויוכלו להמשיך להנחיל תורה ויראת שמים.

מכתב רבנו לחיזוק החינוך העצמאי

ידוע כי גדולי ישראל מהדור הקודם ובראשם מרנן הגר"א קוטלר והגראמ"מ שך זצוק"ל אשר מסרו נפשם עם שאר ענקי הרוח למען החינוך העצמאי והי' הדבר יקר ונכבד בעיניהם עד למאד והנה כהיום רבים מילדי ישראל אילולי החינוך העצמאי היתה התורה משתכחת מהם וממשפחתם ומה רב שכרם של כל המסייעים וכעת מגיעים שלוחי דרבנן והמה שלוחי דידן לדבר הגדול הקדוש הזה ודאי זכות גדולה וקדושה להיות שותפים למפעל ולגדולי ישראל מקימיו והנני להאציל ברכה לכל המסייעים והשותפים שיזכו מברכות שמים לאורך ימים ושנות חיים מתוך בריאות ונחת הם וב"ב וכל הנלווים אליהם לחיים ולשלום.

לכבוד ראשי ורמ"י הישיבות לצעירים בארה"ק

הנה כינוס לצדיקים הנאה להם הנאה לעולם, ובפרט כשמתכנסים אך ורק כדי להרבות תורה ויר"ש אצל הצעירים, שהם עיקר העתיד של כלל ישראל.

ויש לדעת כי כמו אדם שנכשל ועשה משגה, בכל זאת אינו מגרע את אהבת עצמו, כך גם צריך להיות ההנהגה כלפי התלמידים, שאף אם תלמיד א' עשה משגה, ירגיש כלפיו אותו אהבה כמו שהרגיש לפני שגה, כי כמים פנים אל פנים כן לב האדם לאדם, ואם יש בפנימיות הלב איזה דבר לא יועיל מה שמעוררים אותו היות והתלמיד מרגיש בזה ואינו מקבל. ונקוה שכולם יהיו למודי ד' ורב שלו' בוניך.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדי' א.ל. שטיינמן כ"ה תשרי תשע"ו

בחומר הדברים אשר הם מנוגדים לרוח התורה ולשומעים יונעם ויזכו להקים דורות ישרים ולבתיים מלאים כל טוב.

המקום היחידי

בס"ד, י"ט כסלו תשע"ו

כבר עוררנו בעבר על חומר הלימוד במקומות שאין רוח חכמים נוחה מהם, ואנו שבים ומעוררים שהמקום היחידי שאפשר וראוי לחנך בו בנות ישראל הוא במסגרת בית יעקב בלבד.

ולשומעים יונעם שיזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח. א"ל שטיינמן

שהרבה עצות ותחבולות צריך

בס"ד

י"ב אלול תשס"ב

לכ' ההורים הנאספים לחיזוק הבנות ליראת שמים ה' עליהם יחי הן ידוע שבזמננו חינוך הבנים והבנות צריכים מאד חיזוק, ואם בדורות הקודמים לא הוצרכו כ"כ שמירה על הבנות וכמבואר בנדרים בדף ל"ז ע"ב דאמרינן דבנות לא צריך שמירה, בזמננו כל א' יודע שהרבה עצות ותחבולות צריך כדי לגדלם ליראת שמים.

וטוב עושין בזה שנאספים לטכס עצות לזה ונקוה שתשועה ברוב יועץ. יתן השי"ת שכל ההורים יהי' להם נחת מילדיהם מהבנים וגם מן הבנות כחפץ השי"ת.

בגיל הקובע את האדם על כל ימי חייו

בס"ד

אור ליום ב' לסדר "קחם נא אלי ואברכם" תשנ"ז לפ"ק להילד הנבון.....ני"ו,

דע לך שהיות שאתה בגיל הקובע את האדם על כל ימי חייו, ויש לך שתי דרכים, דרך החיים, כמו שכתוב בפ' ראה, וזהו דרך התורה אשר עליה כל אושרנו. ויש דרך שזה סטיה מדרך התורה. ובחרת בחיים, ואז תהי' מאושר בזה ובבא. ואם כי כעת אין אתה רואה זה, תדע שזה האמת, ועליה אנו מוסרים עצמנו, וזה חיינו. אנא חוס על נפשך ותכריע להיות בן תורה תלמיד חכם וירא שמים וסר מרע.

לעמוד וללחום בכל הכוחות על משמר החינוך

בס"ד. לכ' מנהלי התנ"ים הנקראים מוסדות הפטור המתכנסים היום בירושלים עיה"ק.

הננו בזה לחזק את ידיכם ולחזור ולהביע עמדתנו כי אנו מחוייבים לשמור על החינוך התורתי כעל בבת עינינו, ועלינו לעמוד וללחום בכל הכוחות על משמר החינוך כמסורה לנו.

וזכות הבל פיהם של תינוקות של בית רבן הלומדים תורה בהרתה שהם הערבים לקיום העולם, תעמוד לימינכם ותזכו לגדל עדרים עדרים לה' ותורתו.

הכו"ח לכבוד התורה כ' תמוז תשס"ט

אל תתנו את הקדוש

בס"ד. בימים אלו פונה משרד החינוך למנהלי התנ"ים הנמנים על מוסדות הפטור בדרישה להסדיר רשיון הפעלה לשנת הלימודים הבעל"ט ובדרישה זו נכלל התחייבות לעמוד תחת הוראות משרד החינוך בין בתכני הלימודים והן בקבלת והרחקת תלמידים ודיווח על המחנכים והמורים, דבר שלא הי' עד היום כלל, לכן הננו בזה בקריאה נרגשת לכל מנהלי המוסדות אשר נתיסדו במטרה לחנך ילדי ישראל שיהיו נאמנים לתורה ולמצוות, ח"ו אל תתנו את היקר והקדוש - חינוך צעירי הצאן קדשים בידי אותם שאינם שומרי תורה ומצוות, ואין להסדיר רשיון זה, ואלו אשר כבר מסרו טפסים אלו למשרד החינוך מוטלת עליהן החובה לחזור בהם ולבטל הבקשה.

ונזכה שתתקיים על ידינו וע"י ידי זרענו הבטחה כי לא תשכח מפי זרעו עד עולם.

לעמוד בפרץ

בס"ד כבוד הרבנים וראשי הישיבות שבמדינת אמריקה.

אודות התופעה החמורה בבתי החינוך החרדים שבמדינתכם של שימוש בספרי לימודי חול שמלאים עם דברי כפירה מינות ואפיקורסות וכל מיני ע"ז וגם דברי נבלה רח"ל, בודאי חובה גמורה עליכם לעמוד בפרץ ולעצור בעד הנגע הרע הזה, שהרי מפי עוללים

קצת עובדות והליכות בעניני חינוך

דרכי החינוך

סיפר בנו הגר"ש שליט"א: אמור"ר לא היה מכה בבית, ואף לא צועק אבל בכל זאת היה ממנו "יראת הכבוד" תמיד. והעונש הגדול ביותר הי' כשראו שגרמו לו עגמת נפש.

כבוד התלמיד

שמעתי מסבתי ע"ה, כשהיה מוסר שיעורים בימי הקיץ בישיבת פוניבז', היו הבחורים רוצים שלא יהיה לו חם, וכשהיו מדליקים את המזגן או המאוורר היו מכוונים אל הכיוון שלו, אמנם היות והיה אדם חלוש היה מזיק לו, ותמיד היה מצטנן אח"כ אמנם הוא לא רצה לומר דבר שלא לצער את התלמידים, אבל כשאשתו הרבנית היתה פוגשת א' התלמידים היתה מבקשת שיחוסו על בריאותו ולא יכוונו אל הכיוון שלו. (רשימות הרה"ג ר' מאיר שטיינמן שליט"א)

לקחת אחריות

סיפר הרב ל"י שליט"א שהיו בחורים שובבים בישב"ק עד כדי שעשו איזה מעשה שובבות שגרם לחשיכה ביום שבת, ורצו לסלקם מהישיבה ורבינו נלחם שלא ירחיקו אותם, [ולבסוף כולם יצאו מרביצי תורה חשובים].

והוסיף לספר שפעם שאלו להרבנית ע"ה איך רבינו לוקח אחריות כזאת, השיבה **אם היו יודעים כמה דמעות מוריד רבינו על בחור שהשאירו בישיבה לא היו שואלים.** (צדיק כתר יפרח)

להעיר לתפילה

רבינו אמר לי שמצד אחד רוצה להעיר את נכדיו שישינים עמו, אבל רחמנות עליהם כ"כ קשה להם לקום בבוקר הם כ"כ עייפים, הם לומדים עד מאוחר בלילה, אבל מצד שני הרי א"א לקום בדקה אחרונה של זמן ק"ש.

אח"כ זמן מה לפני סוף זמן קריאת שמע שמעתי שרבינו נכנס לחדר ודפק על נכדו וחיך והעיר אותו. (שם)

אכילת מסיק

היה מעשה עם בחור בישיבה קטנה שאכל באמצע השיעור מסיק ושאלו רבינו איזה ברכה בריך עליו, ולבסוף שאלו הבחור מה באמת מברכים על מסיק, אמר לו רבינו איני יודע אין לנו על כך מסורת מהחזו"א והגרי"ז. [וכשדברתי על כך עם רבינו ציין לי את דברי תוס' בברכות י"ד א' ד"ה טועם]. (שם)

סוכב את ראשו

בזמן שהיה משמש כר"מ בישיבת פוניבז', תלמיד אחד היה ברבי קל עם חבירו, ולפני זמן התחלת השיעור סגר את דלת ה'חדר שיעורים' - ולא נתן ליריבו להיכנס. הבחור צעק לו מבחוץ כי הראש ישיבה - מרן שליט"א כבר הגיע והוא עומד בפתח יחד עם שאר התלמידים, ורוצה להיכנס, אך הבחור לא האמין לו. ולא שרצה חלילה לפגוע במרן שליט"א - אלא שלא האמין לדבריו. וכך, כמה דקות המתין מרן שליט"א, עד שהתלמיד פתח את הדלת. וכאשר פתח מיהר מרן שליט"א לסוכב את ראשו לאחור, כדי שלא לדעת מיהו התלמיד שסגר את הדלת, ובכדי שלא יראה בבושתו. והחזיק בראשו לאחור עד שיכנסו רוב התלמידים לחדר שיעורים, שאז כבר לא יוכל להבחין, מי היה הסוגר. (שם)

לסלק בחור

שח רבנו אני לא סילקתי בחור, רק פעם אחת שבחור הזמין אמבולנס לאחד הרמ"ם בשתים בלילה ופרצו הדלת, בסוף הסתדר בישיבה אחרת. (שם)

לא צעקתי

אמר רבינו, מנהגי היה, שאף פעם לא צעקתי על בחורים, ואף שדיברו באמצע השיעור, בכל זאת מצבי לא הי' גרוע ממגידי שיעורים אחרים, ואולי אף יותר טוב.

הייתי שואל בשיעור מה דיברנו עכשיו? הבחור הי' מתבייש, אבל אני לא ביישתי אותו, הוא התבייש מעצמו.

רבינו אמר להרה"ג ר' י"ל שליט"א שאף פעם לא צעק על תלמיד בפני אחרים. (שם)

צורת אמירת שיעור לתלמידים

שמעתי מרבינו שמנהגו היה כשהיה מלמד בישיבה קטנה לתת לבחור לקרוא את הגמ' ולהסביר והיה מכך תועלת גדולה מאד שהיה מבין היטב את הפשט בגמ', [עמקות לא נחשב כשתופס איזה רמב"ם וכדו' והפשט עצמו אינו יודע. רבינו אומר רבות צריך דבר ראשון לדעת גמ' רש"י ותוס' היטב היטב].

רבינו המשיך בכאב שיש מגידי שיעורים שתופסים איזה ענין ולא לומדים את הדף גמ', וסיפר, בחור בן תשע עשרה התאונן בפני שאת השיעור אני מבין אבל דף גמ' אני לא יודע, קושיא ותירוץ אני יודע. צריך ללמוד עם הבחורים שיתעוררו לשאול קושיות ממהרש"א ומהר"ם שי"ף, אני הייתי עושה שבחור שקרא את הגמ' יבין מה שקורא. (שם)

תהיו חכמים

סיפר הרה"ג רבי י"ש שליט"א: בעת היותי בישב"ק פוניבז' בראשותו של רבנו שליט"א, כדרכם של בחורים מידי פעם ישנם התגוששויות בין הבחורים וצוות ההשגחה, באחד הפעמים חשד המשגיח בבחורים מסוימים כי הם המתססים את האוירה כנגד ההנהלה ושלחם לביתו של רבינו שליט"א, כשהגיעו לביתו של רבינו שליט"א אמר להם, אמרו לי כל אשר בלבבכם על צוות ההנהלה, וכך ישבו במשך זמן מה ושפכו כל אשר בליבם.

כשסיימו אמר להם רבינו, תראו משגיח ליש"ק קשה מאד להשיג משא"כ בחורים ואפילו מצוינים ב"ה לא חסר, ואם יוצר מצב בו המשגיח יאמר על קבוצת בחורים 'או אני או הם' יעדיף צוות ההנהלה להשאיר את המשגיח על כנו ולהוציא את אותם הבחורים, ואפילו אם טענותיהם צודקות, ותדעו כי המצב בו אתם נמצאים הוא לא רחוק מכך תהיו חכמים סיים רבינו. (הגרמ"ב זילברברג שליט"א)

לע"נ מרת "לאה בת רפאל" קרוסקל נלב"ע ה' ניסן תשמ"ט

לעילוי נשמת מרת שרה ויינגולד ע"ה בת הרב יעקב זצ"ל נלב"ע י"א אלול תשע"ה, ולהצלחת יוצ"ח ומשפחותיהם ברו"ג

לרפואת ישראל מאיר בן תמר

לעילוי נשמת איש החינוך הרב חיים מצגר ז"ל מנהל סמינר 'נוה ירושלים' נלב"ע ז' ניסן תשע"ב

בס"ד. ל' הנהלת סמינר נוה ירושלים וכל החוסים בצילה

שמעתי השמועה הלא טובה על הסתלקותו של המנהל הגדול הרב חיים מצגר ז"ל.

הנה נסתרים דרכי ה' ית' ואיננו יודעים ומבינים חשבונות שמים אבל מה שבטוח הוא שכל מה שהקב"ה עושה הכל לטובה, וזה צריך לדעת שהקב"ה ברא את העולם, והעולם צריך קיום, ובשביל זה הוצרך לברוא בני"א ולהוריד את הנשמה שבו מתחת כסא הכבוד מקום שלא הי' חסר לה שום דבר, לא הי' לה סבל ולא נסיון, ושלח אותה לעוה"ז המלא ביסורים ובנסיונות, והכל כדי לתת קיום לעולם, ואיך נותנים קיום לעולם וכי ע"ז זה שאוכלים ושותים וישנים, זה התכלית? אלא התכלית הוא כדי שנוכל להיות עובדי ה' אמיתיים, מה זה עובדי ה' אמיתיים שעובדים את הקב"ה בכל רוח אפיו, כל דבר רק כבוד שמים, וזה התכלית, ולדבר זה זוכים רק בני"א, אלו שמוסרים את עצמם לגמרי וכל החיים שלהם מושתתים על הדרך שהקב"ה רוצה, בתורה וביר"ש.

ועכשיו שהקב"ה הביא עליכם מכה קשה כזו, ודאי שאין הכונה שנישבר מזה אשר זהו מעצת היצר הרע במלחמתו נגד עובדי ה'; ולכן צריך לראות איך להתחזק כמה שיותר בתורה ויר"ש ובצניעות, והיות והרבה קיבלתם ממנו ועתה הוא נמצא במצב שאינו יכול להוסיף זכויות, דכל זמן שהאדם חי באפשרותו לזכות בזכויות גדולות מאוד, ועכשיו אין את האפשרות הזאת, לכן כל מה שעושים בשבילו זה ממש חסד של אמת שהוא כבר לא יכול לעשות כלום ואינו יכול להחזיר, הר"ז זה גורם לו הנאה ועונג, לכן צריך לראות להתחזק ובכל מה שנתחזק יהי' זה לעילוי נשמה לנפטר, ונזכה כולנו במהרה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

אהרן י' לייב שטיינמן. י' אייר תשע"ב

אנו פונים ומבקשים לכל מי שיש בידו חידושים עה"ת עובדות והנהגות הוראות בענינים שונים מרבנו שליט"א

עבור הגליונות הבאים

נא לפנות ל 0527680034@okmail.co.il - או ל 0527680034 בין הסדרים - או בת. ד. 5397 ירושלים ולציין

עבור כאיל תערוג - או בפקס 0722164414 ולציין עבור כאיל תערוג